



HELSINGIN KAUPUNKI
SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMIALA
16.11.2022

Helsingin, Espoon ja Vantaan sosiaali- ja terveyspalvelujen vertailua vuoden 2021 Kuusikko-raporttien pohjalta

Sisällys

1.	Johdanto	3
2.	Vammaisten palvelut.....	4
2.1	Yleistä	4
2.2	Asumista tukevat palvelut.....	6
2.3	Työ- ja päivätoiminta	7
2.4	Kuljetuspalvelut	8
2.5	Henkilökohtainen apu.....	9
2.6	Tulosten tulkintaa	10
3.	Aikuissosiaalityö ja toimeentulotuki.....	11
3.1	Yleistä	11
3.2	Aikuissosiaalityö.....	11
3.2.1	Asumisen haasteet.....	14
3.2.2	Aikuissosiaalityön kysely	15
3.2.3	Koronan vaikutukset.....	16
3.2.4	Apotien vaikutukset.....	16
3.3	Toimeentulotuki	16
3.3.1	Perustoimeentulotuki.....	17
3.3.2	Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki.....	18
3.3.3	Toimeentulotuen kustannukset.....	20
3.4	Tulosten tulkintaa	21
4.	Lastensuojelu	22
4.1	Koronan vaikutukset	22
4.2	Apotien vaikutukset.....	22
4.3	Suorite- ja asiakasmäärät.....	22
4.4	Kustannukset	24
4.5	Tulosten tulkintaa	26
5.	Päihde- ja mielenterveyspalvelut	26
5.1	Yleistä	26
5.2	Asiakkaat.....	27
5.3	Kustannukset.....	27
5.3.1	Päihdepalvelujen kustannukset.....	29
5.3.2	Mielenterveyspalvelujen kustannukset.....	30
5.4	Tulosten tulkintaa	31
6.	Ikääntyneiden palvelut	31
6.1	Koronan vaikutukset.....	31

6.2 Apotien vaikutukset.....	31
6.3 Ikääntyneen väestön määrä.....	32
6.4 Palvelujen käyttö suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön vuonna 2021	32
6.5 Asiakasmäärät ja suoritteet	33
6.6 Kustannukset	34
6.6.1 Kokonaiskustannukset.....	34
6.6.2 Asukaskohtaiset kustannukset 75-vuotiaiden ikäryhmässä.....	35
6.6.3 Palvelukohtaiset kustannukset 75 vuotta täyttäneillä suhteutettuna saman ikäisen väestöön.....	35
6.7 Tulosten tulkintaa	38
LÄHTEET	39

1. Johdanto

Kuutoskaupungit muodostuvat Suomen kuudesta väkiluvultaan suurimmasta kaupungista, jotka ovat Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu ja Turku. Kuusikko on kaupunkien yhteistyömuoto, jossa tehdään tilastollista kaupunkivertailua sosiaali- ja terveystalvetaista sekä varhaiskasvatuksesta.

Kaupunkien edustajista koostuvat asiantuntijaryhmät tuottavat vuosittain tilastolliset raportit edeltävän vuoden asiakasmääristä, suoritteista, henkilöstöstä ja kustannuksista. Tärkeimmät tiedot esitetään usean vuoden aikasarjoina. Tässä koosteessa esitellään tuloksia seuraavista vuoden 2021 Kuusikko-julkaisuista: Vammaisten palvelut, Aikuissosiaalityö, Toimeentulotuki, Lastensuojelu, Päihde- ja mielenterveyspalvelut sekä Vanhusten palvelut. Linkit raportteihin ovat lähdeluettelossa. Kaikkia kuusikkokuntia koskevat taulukot ja kuviot on lainattu alkuperäisistä julkaisuista.

Kuusikko-vertailujen tuloksia tarkastellaan Helsingin näkökulmasta keskittyen vuoden 2021 sosiaali- ja terveystalvetaisten asiakasmääriin, suoritteiden määriin ja kustannuksiin sekä verraten niitä Espoon ja Vantaan tietoihin sekä kuutoskaupunkien keskiarvoihin. Tarkasteltavat palvelut ovat volyymiltaan ja kustannuksiltaan suurimpia tai strategisten tavoitteiden seurannan kannalta keskeisimpiä. Huomiota kiinnitetään erityisesti sosiaali- ja terveystoimialan strategisten tavoitteiden toteutumiseen, muutoksiin edelliseen vuoteen verrattuna sekä poikkeamiin muihin pääkaupunkiseudun kuntiin verrattuna.

Vertailuja tarkasteltaessa on syytä huomioida, että palvelut on organisoitu kunnissa eri tavoin ja tästä syystä kaikki tiedot eivät ole vertailukelpoisia. Vertailtavuuteen vaikuttavat lisäksi muutokset palvelujen sisällöissä ja organisoinnissa sekä koronapandemian jatkuminen edelleen vuonna 2021. Myös asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotin käyttöönotto vaikuttaa Helsingin tuloksiin tilastoinnin muutosten, katkosten ja muiden haasteiden vuoksi.

Koosteen materiaali on tuotettu sosiaali- ja terveystoimialan asiantuntijoiden ja esihenkilöiden yhteistyönä.

2. Vammaisten palvelut

2.1 Yleistä

Tässä kappaleessa tarkastellaan Helsingin, Espoon ja Vantaan vammaisten asumispalveluja, työ- ja päivätoimintaa, kuljetuspalveluja sekä henkilökohtaista apua.

Koronapandemia vaikutti palvelujen järjestämiseen kuusikkokunnissa vuosina 2020–2021. Palvelujen käytön palautuessa palvelujen tarve voi olla aiempaa suurempaa. Esimerkiksi omaishoitajien vapaiden osalta lisääntyneeseen lyhytaikaisten asumispalvelujen tarpeeseen on haasteellista vastata. Henkilöstön resurssipula lisää osaltaan haasteita palveluvelkaan vastaamisessa. Koronapandemian vaikutuksissa palvelujen käyttöön ja kustannuksiin on eroja kuntien välillä. Myös pysyvät vaikutukset saattavat olla erilaisia. Erityisiä haasteita kunnilla on ollut järjestää ulkopuolista lyhytaikaishoitoa, koska palveluntuottajat ovat supistaneet toimintaansa. Työ- ja päivätoiminnan henkilöstöä on kunnissa ollut koronapandemian aikana sijoitettuna muihin vanhus- ja vammaispalveluyksiköihin toiminnan ollessa supistettuna terveysturvallisuuden vuoksi. Vammaisten kuljetuspalveluissa palvelujen käyttö on ollut pandemian aikana vähäisempää. Koronapandemian aikana etäyhteyksien ja sähköisten palvelujen käyttö on sen sijaan laajentunut ja monipuolistunut henkilökunnan työskentelyssä sekä asiakaskontakteissa.

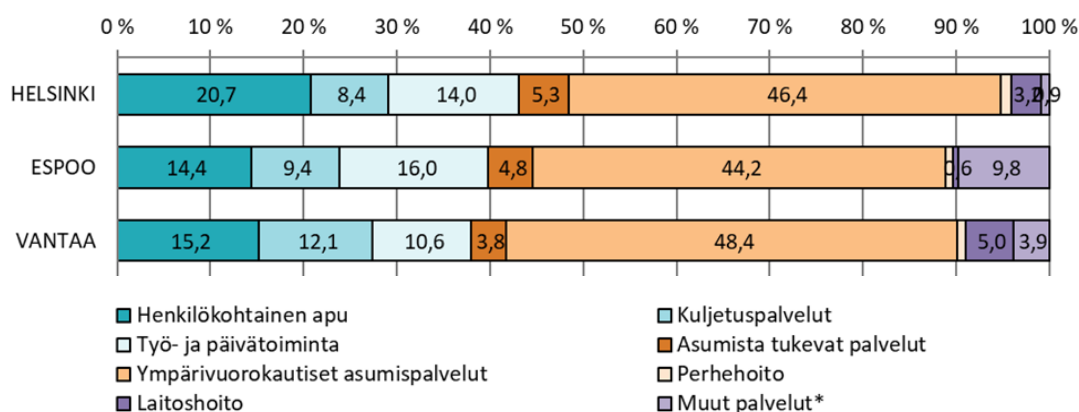
Helsingissä otettiin käyttöön uusi asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotti sosiaali- ja terveystoimessa vuonna 2021. Helsingin tiedot on Kuusikko-työryhmän vammaisten palvelujen raportilla tietojärjestelmä uudistuksen vuoksi joiltain osin esitetty ajalta 1.1.–31.5.2021.

Vuodesta 2020 vuoteen 2021 vammaisten palvelujen kokonaiskustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa kasvoivat Helsingissä 2,8 %, Espoossa 3,6 % ja Vantaalla 8,1 %. Kustannukset kunnan asukasta kohden olivat Helsingissä 282, Espoossa 290 ja Vantaalla 294 euroa.

Taulukko 1. Vammaisten palvelujen deflatoidut nettokustannukset ja asukaskohtaiset kustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa vuosina 2017, 2020 ja 2021 sekä deflatoitu muutos (%) vuosista 2017 ja 2020

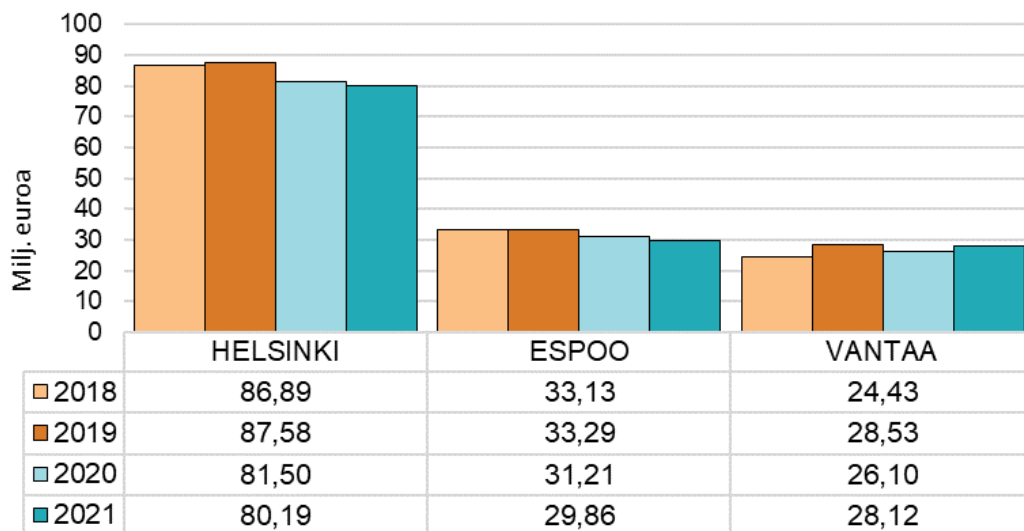
	Helsinki	Espoo	Vantaa
Kustannukset yhteensä 2017	174 673 348	77 626 757	56 461 308
€/asukas	272	278	253
Kustannukset yhteensä 2020	180 883 611	83 232 208	65 156 455
€/asukas	275	284	275
Kustannukset yhteensä 2021	186 007 638	86 221 655	70 410 678
€/asukas	282	290	294
Muutos 2020–2021, %	2,8	3,6	8,1
Muutos 2017–2021, %	6,5	11,1	24,7

Vuonna 2021 ympärivuorokautisten asumispalvelujen kustannukset muodostivat suurimman osuuden menoista kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa. Helsingissä osuus oli 46,4 %, Espoossa 44,2 % ja Vantaalla 48,4 %. Seuraavaksi suurin osuus kustannuksista muodostui vaihtelevasti henkilökohtaisen avun tai työ- ja päivätoiminnan palveluista.



Kuvio 1. Vammaisten palvelujen eri palvelumuotojen kustannusten osuus (%) vammaisten palvelujen kokonaisnettokustannuksista kunnittain vuonna 2021

Vammaispalvelulain perusteella myönnettävien palvelujen käytön väheneminen koronapandemian aikana on vaikuttanut kustannuksia laskevasti vuosina 2019–2021 pääkaupunkiseudun kaikissa kunnissa. Vuodesta 2019 vuoteen 2021 kustannukset ovat laskeneet Helsingissä 8,4 %, Espoossa 10,3 % ja Vantaalla 1,4 %. Vantaalla kustannukset ovat kääntyneet nousuun vuonna 2021 palaten lähelle vuoden 2019 tilannetta.



Kuvio 2. Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen deflatoidut nettokustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa vuosina 2018–2021

Suurin osa myönteisen vammaispalvelulain mukaisen palvelupäätöksen saaneista asiakkaista on yli 65-vuotiaita. Heidän osuutensa oli Helsingissä 61,6 %, Vantaalla 62,6 % ja Espoossa 52,3 %.

Kehitysvammahuollon nettokustannukset nousivat vuodesta 2020 kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa. Helsingissä kunnan oman palvelutuotannon kustannusten osuus on kuutoskaupunkien suurin (39,5 %).

Taulukko 2. Kehitysvammahuollon nettokustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa vuonna 2021, deflatoitu muutos (%) vuodesta 2020 sekä kunnan omien palvelujen ja ostopalvelujen kustannusten osuus (%) kokonaiskustannuksista.

	Nettokustannukset, milj. €	Muutos 2020–21, %	Kunnan tuottamat palvelut, %	Ostopalvelut, %
Helsinki	105,8	6,5	39,5	60,5
Espoo	56,4	8,3	22,4	77,6
Vantaa	42,3	8,3	24,0	76,0

Vuonna 2021 kaikista kehitysvammalain mukaisia palveluja käyttäneistä kuusikkokuntien asiakkaita 7,3 % oli yli 65-vuotiaita, kun vastaava osuus vuonna 2011 oli 5,4 %. Muutos kertoo osaltaan kehitysvammaisten henkilöiden keskimääräisen eliniän pitenemisestä. Ikääntyminen tuo mukanaan uudenlaisia haasteita palvelujen järjestämiselle.

2.2 Asumista tukevat palvelut

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä (STM 2012) linjattiin tavoitteeksi, että vuoden 2020 jälkeen laitosasuminen lakkautettaisiin. Asumisen palvelurakennemuutos näkyy ennen kaikkea tuetun asumisen. Tuetun asumisen käyttöpäivät lisääntyivät Helsingissä 1,3 % ja Vantaalla 1,1 %. Kustannukset kasvoivat edellisvuodesta Helsingissä 18,7 % ja laskivat Vantaalla 4,7 %. Espoon osalta ei saada vertailukelpoisia tietoja palveluasumisen ja tuetun asumisen tilastojen yhdistämisestä johtuen.

Taulukko 3. Tuetun asumisen asiakkaat, käyttöpäivät ja nettokustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa vuonna 2021, asiakasmäärän ja käyttöpäivien muutos (%) sekä kustannusten deflatoitu muutos (%) vuodesta 2020

	Asiakkaat yhteensä	Muutos 2020–21, %	Käyttöpäivät yhteensä	Muutos 2020–21, %	Nettokustannukset, €	Muutos 2020–21, %	€/käyttöpäivä
Helsinki	254	-3,1	92 475	1,3	4 287 815	18,7	46
Espoo*	210	123,4	67 512	130,6	3 588 588	180,4	53
Vantaa	117	10,4	33 137	1,1	425 601	-4,7	13

Vammaispalvelulain mukaisen vaikeavammaisten tehostetun palveluasumisen osalta kunnissa on haasteita palvelutarpeeseen vastaamisessa sopivien paikkojen puutteen vuoksi. Vaikeavammaisten tehostetun palveluasumisen toteuttamista vaikeuttaa lisäksi työvoiman saatavuus yksiköissä. Helsinki ja Espoo järjestävät vammaisille henkilöille ympärivuorokautista asumispalvelua myös sosiaalihuoltolain perusteella, mutta nämä tiedot eivät sisälly tässä esitettyihin tietoihin.

Taulukko 4. Ympärivuorokautisten asumispalvelujen asiakkaat ja kustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa vuonna 2021 sekä deflatoitu muutos (%) vuodesta 2020

	Asiakkaat	Muutos 2020–21, %	Asiakkaista lyhytaikaisia	Lyhytaikaisten asiakkaiden osuus, %	Kustannukset yhteensä, €	Muutos 2020–21, %
Helsinki	1 459	11,7	143	9,8	85 981 666	5,9
Espoo	733	6,2	116	15,8	38 066 157	10,7
Vantaa	555	-7,3	9	1,6	33 497 834	14,8

2.3 Työ- ja päivätoiminta

Koronapandemian vuoksi vuoden 2021 aikana asiakkaiden palvelupäiviä jouduttiin porrastamaan suurimman osan vuodesta, jotta ryhmämuotoisen palvelun turvallisuus kyettiin takamaan. Syyslokakuussa 2021 palvelut voitiin turvallisesti avata normaalitilanteen mukaisesti.

Vuoteen 2020 verrattuna vammaisten työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärä kasvoi vuonna 2021 Helsingissä 3,6 % ja laski Espoossa 3,6 % sekä Vantaalla 7,8 %. Työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärän kasvua voi selittää kesäajan toiminnan asiakasmäärän kasvu. Asiakasmäärän nousussa näkyy myös ihmisten hakeutuminen Helsinkiin hyvien palvelujen piiriin ja maahanmuuttajien määrän kasvu.

Kustannukset nousivat vuodesta 2020 vuoteen 2021 Helsingissä 5,6 %, Espoossa 19,4 % ja Vantaalla 9,5 %. Vuonna 2020 kustannukset laskivat kyseisissä kunnissa vuoteen 2019 verrattuna koronapandemian vaikutuksesta, joten toimintojen palaututtua normaalitilanteen mukaisiksi vuoden 2021 syksyn aikana vaikutus on näkynyt myös kustannuksissa.

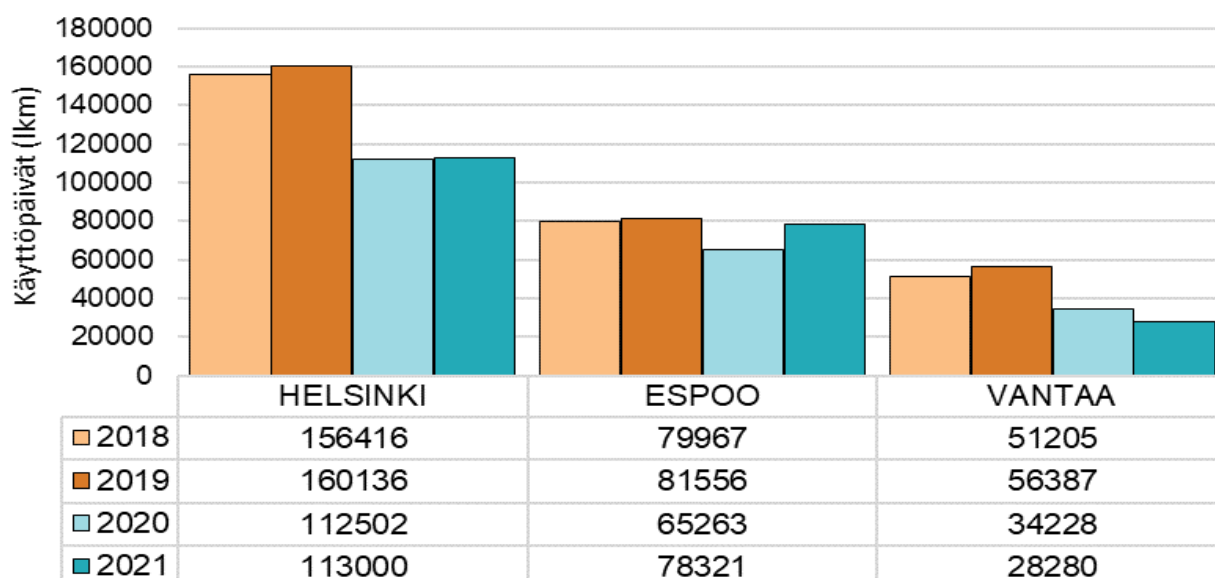
Taulukko 5. Vammaisten työ- ja päivätoiminnan asiakkaat ja kustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa vuonna 2021, asiakasmäärän muutos (%) sekä deflatoitujen kustannusten muutos (%) vuodesta 2020

	Asiakkaat yhteensä	Muutos 2020– 2021, %	Kustannukset yhteensä, €	Muutos 2020– 2021, %
Helsinki	1 291	3,6	25 948 994	5,6
Espoo	591	-3,6	13 799 974	19,4
Vantaa*	474	-7,8	7 343 789	9,5

* Vantaalla asiakasmäärän laskuun on vaikuttanut asiakastietojärjestelmän muutos. Lisäksi päätökset tehdään ensisijaisesti Shl:n mukaisina eivätkä ne sisälly tähän.

Kehitysvammaisten työ- ja päivätoiminnassa käyttöpäivien määrät vähenivät koronapandemian myötä vuodesta 2019 vuoteen 2021 Helsingissä 29,4 %, Espoossa 4,2 % ja Vantaalla 49,8 %. Koronarajoituksiin liittyvissä ohjeistuksissa on voinut kuntien välillä olla erilaisia ratkaisuja tulkinnoissa ja toteutuksissa, mikä voi selittää kuntakohtaisia eroja käyttöpäivien määrässä.

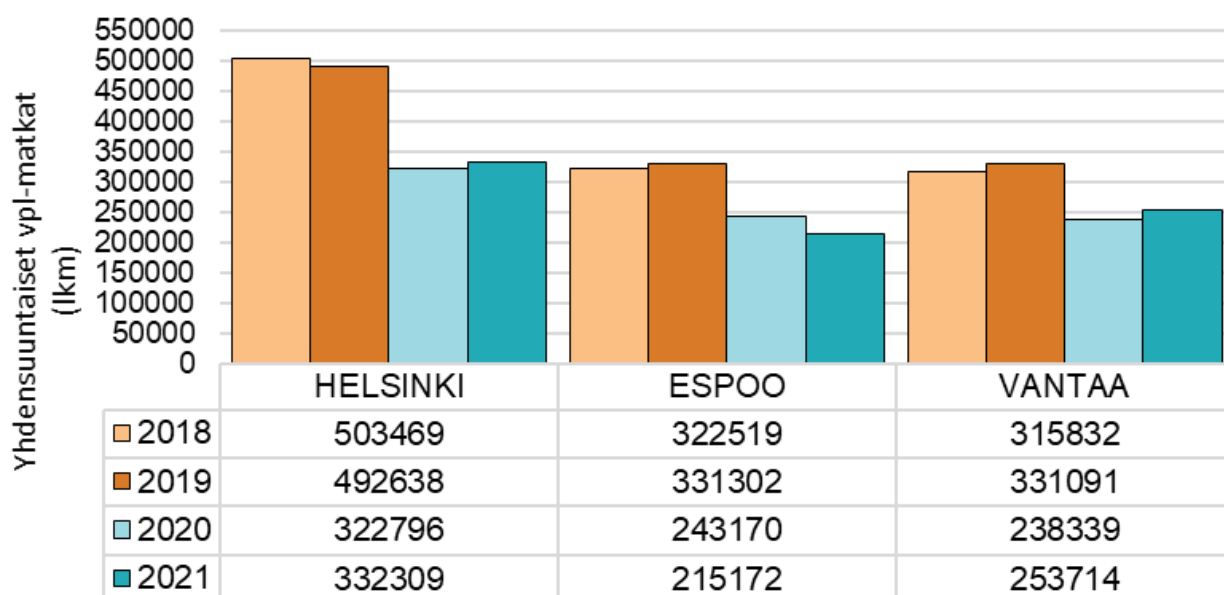
Käyttöpäivien määrät eivät ole suoraan verrannollisia asiakasmäärien kasvuun. Työ- ja päivätoimintaa on lain mukaisesti tarjottu asiakkaille, mutta pandemian aikana palveluja tuottavia yksiköitä on ollut suljettuna tai niiden käyttöä on porrastettu. Yksiköiden fyysiset tilat ja tiloissa olevien henkilöiden määrät ovat vaikuttaneet siihen, että paikkakohtaiset erot porrastuksissa ovat voineet olla suuriakin. Vuoden 2020 päivätoiminnan sulkua näyttäytyy selkeänä muutoksena aiempiin vuosiin nähden.



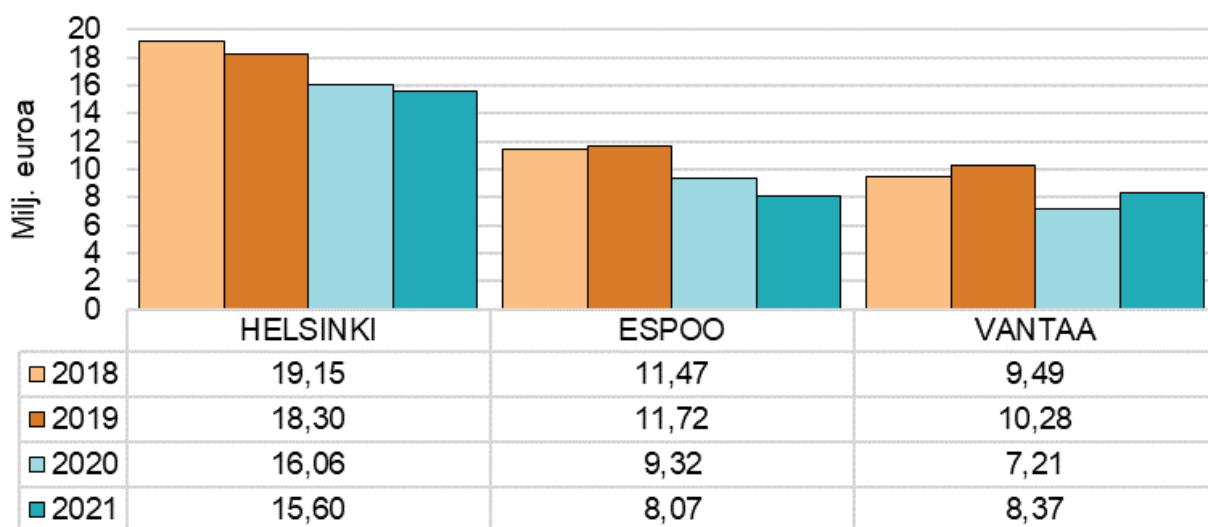
Kuvio 3. Kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintakeskusten käyttöpäivät pääkaupunkiseudun kunnissa vuosina 2018–2021

2.4 Kuljetuspalvelut

Koronapandemian aiheuttamat vaikutukset näkyvät edelleen kuljetuspalvelujen suoritteissa. Pandemian vuoksi matkoja on jäänyt käyttämättä terveysturvallisuuden perusteella ja sen vuoksi, että toimintoja on ollut supistettuna tai kokonaan suljettuna. Matkoja on myös yhdistelty kulloinkin voimassa olevien terveysviranomaisten määräysten mukaisesti. Matkamäärät lähtivät Helsingissä kasvuun syksyn 2021 aikana, vaikkakin koko vuoden matkojen määrä nousi vain noin 9,8 % vuodesta 2020. Matkamäärät kasvoivat kaikissa matkatyypeissä, mutta suurinta kasvu oli vammaispalvelulain mukaisissa asiointimatkoissa. Yhdensuuntaisten vammaispalvelulain mukaisten matkojen määrä ei ole vuonna 2021 palautunut pandemiaa edeltäneiden vuosien tasolle, vaikkakin vammaispalvelulain mukaisten yhdensuuntaisten matkojen määrässä on ollut pientä nousua Helsingissä (3 %) ja Vantaalla (6,5 %) vuoteen 2020 verrattuna. Vuonna 2021 yhdensuuntaisten vammaispalvelulain mukaisten matkojen määrä on laskenut vuodesta 2019 Helsingissä 32,5 %, Espoossa 35 % ja Vantaalla 23,4 %.



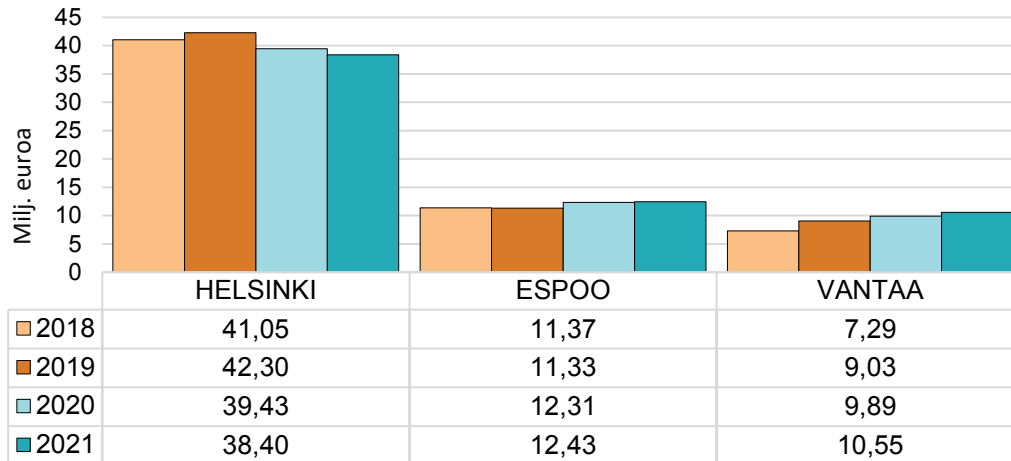
Kuvio 4. Yhdensuuntaiset vammaispalvelulain mukaiset matkat pääkaupunkiseudun kunnissa vuosina 2018–2021



Kuvio 5. Myönnettyjen vammaispalvelulain mukaisten kuljetuspalvelujen deflatoidut nettokustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa vuosina 2018–2021

2.5 Henkilökohtainen apu

Vuonna 2021 henkilökohtaisen avun nettokustannukset laskivat Helsingissä 9,2 % ja kasvoivat Vantaalla 16,8 % sekä Espoossa 9,7 % vuoteen 2019 verrattuna. Henkilökohtaisen avun tuntimäärät ovat laskeneet Helsingissä vuodesta 2019 alkaen. Osaltaan avustuskäyntien tuntimäärien laskuun on vaikuttanut koronapandemian aikaiset asiakkaiden perumat avustuskäynnit, mutta vaikutusta on ollut myös vuoden 2020 alussa alkaneella henkilökohtaisen avun projektilla. Projektissa on kiinnitetty huomiota palvelutarpeen arviointiin ja henkilökohtaisen avun käytön suunnitteluun.



Kuvio 6. Henkilökohtaisen avun deflatoidut nettokustannukset pääkaupunkiseudun kunnissa vuosina 2018–2021

Henkilökohtaisen avun asiakasmäärä on jatkanut kasvuaan edellisvuosien tapaan. Vuoteen 2020 verrattuna asiakasmäärä kasvoi Vantaalla 11 %, Espoossa 7,7 % ja Helsingissä 2,5 %. 65 vuotta täyttäneiden osuus asiakkaista oli Espoossa 30,4 %, Helsingissä 36,5 % ja Vantaalla 36,7 %. Henkilökohtaisen avun ikäjakauma (36,5 % yli 65-vuotiaita) kertoo kotihoidon palveluiden riittämättömyydestä.

Taulukko 7. Henkilökohtaisen avun asiakasmäärä ikäryhmittäin ja suhteutettuna väestöön pääkaupunkiseudun kunnissa vuonna 2021 sekä muutos (%) vuodesta 2020 ja 2017

	Helsinki	Espoo	Vantaa
Asiakkaat yhteensä	2 990	1 043	942
/100 000 asukasta	694	560	615
0–17 vuotiaat (%)	2,0	1,9	3,2
18–64 vuotiaat (%)	61,5	67,7	60,1
/100 000 asukasta	427	379	370
65 vuotta täyttäneet (%)	36,5	30,4	36,7
<i>Muutos yhteensä 2020–21 (%)</i>	<i>2,5</i>	<i>7,7</i>	<i>11,0</i>
<i>Muutos yhteensä 2017–21 (%)</i>	<i>14,1</i>	<i>21,8</i>	<i>39,6</i>

2.6 Tulosten tulkintaa

Työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärän kasvua voi selittää oppivelvollisuuslain voimaantulo 1.8.2021, joka kosketti myös vammaisia oppivelvollisuusikäisiä henkilöitä. Tällöin vastuu peruskoulun päättäneitä siirtyi sosiaali- ja terveystoimialalle. Lisäksi tilastointiin tuli muutoksia Apotin käyttöönoton myötä, kun kaikki loma-ajan asiakkaat alettiin kirjata työ- ja päivätoiminnan asiakkaiksi sekä kesällä että muina loma-aikoina. Henkilökohtaisen avun ikäjakauma (36,5 % yli 65 v.) kiellii kotihoidon palveluiden riittämättömyydestä, joka on haasteena myös muualla maassa.

Kuljetuspalvelujen vähentynyt käyttö liittyi korona-aikaan ja käyttö on vuoden 2022 aikana elpynyt merkittävästi. Kokonaiskustannuksiin vaikuttavat laitoshoidon korkeat kustannukset.

3. Aikuissosiaalityö ja toimeentulotuki

3.1 Yleistä

Aikuissosiaalityön ja toimeentulotuen raportit sisältävät muita Kuusikko-raportteja enemmän kuvailevaa tietoa aikuissosiaalityön asiakasryhmistä, asiakasprosesseista, ilmiöistä sekä aikuissosiaalityön palveluista kustannus- ja suoritustietojen sijaan.

Vuoden 2021 tiedonkeruun yhteydessä toteutettiin toista kertaa kysely, jotta saataisiin muodostettua kokonaiskuvaa kunkin kaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta. Kysely toteutettiin 10.1.–18.2.2022 ja siihen vastasivat aikuissosiaalityön työntekijät niiden tavattujen asiakkaiden osalta, jotka olivat aktiivisessa asiakkuudessa ja joilla oli nimetty omatyöntekijä.

Vuoden 2021 tietoihin vaikuttaa olennaisesti koronapandemia, mikä vaikeuttaa muutosten tulkitsemista ja tekee lukujen vertailusta paikoitellen mahdotonta. Lisäksi lukujen vertailtavuutta haastaa Apotti-asiakastietojärjestelmän käyttöönotto Helsingissä 6.11.2021, minkä seurauksena Helsingin suoritustietoja ei pystytty keräämään ajalta 6.11.–31.12.2021. Apotin käyttöönoton myötä myös monet toimintatavat ja tietojen kirjaaminen ovat muuttuneet, joten koko vuoden tietoja ei pystytä arvioimaan esimerkiksi keskimääräisen kuukausikertymän tai aiempien vuosien lukujen perusteella. Eurotiedot on kuitenkin saatu kerättyä koko vuodelta kuten myös tiedot, jotka tulevat Helsingin ulkopuolisista lähteistä.

3.2 Aikuissosiaalityö

Perustoimeentulotuen siirryttyä Kelaan vuoden 2017 alussa, aikuissosiaalityön painopistettä on pyritty siirtämään pois toimeentulotuesta ja kohti suunnitelmallista sekä rakenteellista sosiaalityötä. Lisäksi moniammatillisuuden, taloussosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen elementit ovat toiminnassa vahvemmin mukana. Toimeentulotuella on kuitenkin sen historiasta johtuen yhä vahva rooli aikuissosiaalityössä.

Aikuissosiaalityön keskiössä ovat asiakas, sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeenarviointi ja palveluiden toteuttaminen asiakassuunnitelman mukaisesti, oikea-aikaisesti ja asiakkaan tarvitsemassa laajuudessa. Vuonna 2021 Helsingin aikuissosiaalityössä tehtiin 4 515 palvelutarpeenarviota, mikä oli 42,6 % kaikista kuutoskaupungeissa tehdyistä palvelutarpeenarvioista ja selkeästi enemmän kuin Espoossa (1 283 palvelutarpeenarviota) ja Vantaalla (787 palvelutarpeenarviota). Asiakassuunnitelmia oli tehty Helsingissä 461, mikä oli 7,2 % kaikista kuutoskaupungeissa tehdyistä asiakassuunnitelmista. Helsingissä tehtyjen asiakassuunnitelmien määrä oli lähellä Espoon tasoa (505 asiakassuunnitelmaa), mutta selkeästi vähemmän kuin Vantaalla (2 260 asiakassuunnitelmaa). Helsingissä tehtyjen asiakassuunnitelmien suhteellisen pieni määrä selittyy sillä, että Helsingissä asiakassuunnitelmat on pääsääntöisesti tehty palvelutarpeenarvion yhteyteen, jolloin asiakassuunnitelmasta ei kirjaudu erillistä merkintää. Apotin käyttöönoton myötä asiakassuunnitelmien määrä tulee kasvamaan, sillä jatkossa palvelutarpeenarvio ja asiakassuunnitelma kirjataan erikseen.

Kuutoskaupungeissa Kelasta lähetettyjen sosiaalityön tarpeen ilmoitusten määrä kasvoi 2,6 % vuodesta 2020. Helsingissä sosiaalityön tarpeen ilmoitusten määrä kuitenkin väheni 6 %, kun taas

Espossa niiden määrä kasvoi 1,1 % ja Vantaalla 5,9 %. Kelasta Helsinkiin lähetettyjen sosiaalityön tarpeen ilmoitusten määrä (3 542) on selkeästi suurempi kuin Espooseen (1 441) tai Vantaalle lähetettyjen ilmoitusten määrä.

Taulukko 8. Kelasta lähetetyt sosiaalityön tarpeen ilmoitukset kuutoskaupungeissa vuonna 2021

SOSIAALITYÖN TARPEEN ILMOITUKSET (sis. pakolaiset, turvapaikanhakijat ja paluumuuttajat)							
Sosiaalityön peruste	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Yhteensä	3 542	1 441	1 802	812	1 042	999	9 638
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	-6,0	1,1	5,9	-2,4	24,9	19,9	2,6
Elämänhallinta	1 056	397	490	290	328	300	2 861
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	-7,5	-2,9	-7,9	11,1	28,6	7,1	-0,6
Toimeentulo	873	367	482	187	250	281	2 440
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	-1,6	8,9	24,5	-12,6	13,6	35,1	8,3
Asuminen	894	339	463	149	257	198	2 300
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	-9,5	-11,7	0,7	-16,3	29,8	14,5	-3,4
Terveys	338	146	133	77	102	73	869
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	4,3	20,7	4,7	24,2	21,4	9,0	10,7
Muu asia	144	68	78	24	36	46	396
Laki lastensuojelusta 25§	65	31	38	9	9	12	164
Lapsen tarpeet	50	41	36	16	14	25	182
Päihneiden käyttö ja riippuvuudet	16	11	20	7	19	32	105
Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 27§	2	0	2	0	0	5	..
Koulunkäynti tai opiskelu	16	6	9	5	4	7	..
Väkivalta	14	11	13	37	4	0	..
Ihmisuhteet	44	11	25	7	12	9	108
Työ tai vastaava toiminta	2	2	1	0	0	1	..
Oikeusturva	12	5	7	2	4	4	34
Laki kotoutumisen edistämisestä 87§	10	2	3	0	0	2	..
Vapaa-ajan toiminta	6	4	2	2	3	4	..

Tyypillisellä aikuissosiaalityön asiakkaalla on useita samanaikaisia haasteita ja ongelmia elämässään: niin taloudellisia, sosiaalisia kuin terveyteen ja elämänhallintaan liittyviä. Merkittävä osa aikuissosiaalityön asiakkaista on ilman koulutusta olevia, työvoiman ulkopuolella tai työllistymistoimenpiteiden piirissä. Aikuissosiaalityön asiakasmäärien, suoritteiden ja kustannusten vertailu on haastavaa, koska kunnissa on erilaisia määritelmiä asiakkuudelle, minkä lisäksi aikuissosiaalityön tehtävät on organisoitu eri tavoin. Kaupunkikohtaisista eroavaisuuksista johtuen asiakasmäärästä ei voida myöskään erotella nuorten ja aikuisten palvelujen asiakkaita.

Taulukko 9. Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat vuonna 2021

	Aikuissosiaalityön asiakkaat vuonna 2021	Muutos (%) v. 2020-2021	Aikuissosiaalityön asiakkuuden määritelmä
Helsinki ¹	10 012	-17,2	Aikuissosiaalityön asiakkaiksi katsotaan ne henkilöt, joille on kirjattu aikuissosiaalityön käyntitapahtuma tai etä vastaanotto. Kyse voi olla satunnaisista asiakkaista tai pitkäaikaisista asiakkaista.
Espoo	6 533	4,4	Aikuissosiaalityön asiakkaat, joille on tehty aikuissosiaalityössä palvelutarpeen arviota tai avattu asiakastietojärjestelmään sosiaalihuollon asiakkuus. Sosiaalihuollon asiakkuus avattiin asiakkaille, joiden kanssa työskennellään muutoin kuin annetaan yksittäistä ohjausta ja neuvontaa.
Vantaa	6 405	-8,2	Aikuisten ja perheiden suunnitelmallinen sosiaalityö sisältäen nuorten ja perheiden sosiaalityön, perhesosiaalityön sekä uusien työikäisten palvelut. Lukuun sisältyy asiakkaiden aikuissosiaalityön palvelutarpeen arviot ja suunnitelmallisen aikuissosiaalityön asiakkuudessa olevat. Mukana ei ole täydentävän toimeentulotuen yksikköä, sosiaalista luototusta eikä asumisen palveluja tai kotoutumisen sosiaalityötä (maahanmuuttajapalveluissa).
Turku	3 500	12,5	Asiakkaalle on avattu aikuissosiaalityön palvelutarpeen arvioiden selvitys, aikuissosiaalityön selvitys tai aikuissosiaalityön järjestämisen selvitys (vanha järjestelmä) tai IP tai TIP Palvelutarpeen arvioinnin selvitys, IP ja TIP Asiakkuuden suunnittelu ja IP ja TIP Asiakkuuden suunnittelu erityistä tukea tarvitseva aikuinen -selvitys (uusi järjestelmä). Sisältää aikuissosiaalityön, asumis- ja päihdepalveluiden, lapsiperhesosiaalityön, lastensuojelun, sosiaalityön alkupalveluiden ja jälkihuollon yksiköiden asiakkaat.
Tampere	4 215	-7,0	Aikuissosiaalityön asiakkaiksi katsotaan vain ne henkilöt, joille on avattu aikuissosiaalityön palvelu, joka avataan vain niille, joille on tehty sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeenarvio ja sen perusteella on todettu henkilöllä olevan tuen/erityisen tuen tarve. Tämän perusteella asiakkaalle on nimetty omatyöntekijä (sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja) ja hänen kanssaan aloitettu pidempiaikainen työskentely. Lukuun eivät sisälly ne henkilöt, joille on tehty palvelutarpeenarvio ja joiden ei ole katsottu tarvitsevan aikuissosiaalityön palvelua. Luku ei sisällä Tampereen jälkihuollon piirissä olevia nuoria, korvausajan piirissä olevia asiakkaita ja heidän perheenjäseniään, toimeentulotukiasiakkaita tai kehitysvammaisia.
Oulu ²	2 679	-33,1	Aikuissosiaalityön asiakkaat, joille on avattu työikäisten palvelutehtävän asiakkuus palvelutarpeen arvioinnin perusteella.

¹Helsingin vuoden 2021 asiakkaiden määrä on ajalta 1.1-5.11.2021 Apotin käyttöönnotosta johtuen.

²Oulussa asiakastietojärjestelmä uudistettu 1.1.2021 alkaen, uuteen järjestelmään siirretty voimassa olevat asiakkuudet.

Kuutoskaupungeissa valtaosa aikuissosiaalityön asiakkaista oli 25–44-vuotiaita ja heidän osuutensa Helsingin aikuissosiaalityön asiakkaista oli 48,7 %, mikä on hieman yli kuutoskaupunkien keskiarvon (45,7 %). Pääkaupunkiseudulla yli 45-vuotiaiden asiakkaiden osuus aikuissosiaalityön asiakkaista oli suurin Espoossa (35,4 %) ja toiseksi suurin Helsingissä (35,1 %). Vantaa erottui pääkaupunkiseudusta selvästi, sillä yli 45-vuotiaiden asiakkaiden osuus oli noin 23 %.

Alle 25-vuotiaiden asiakkaiden osuus oli kuutoskaupungeissa pienin Espoossa (15,8 %) ja Helsingissä (16,2 %). Vantaalla alle 25-vuotiaiden asiakkaiden osuus oli puolestaan selkeästi kuutoskaupunkien suurin (38,7 %). Asiakkaiden ikäjakaumien eroavuuksille kuutoskaupunkien välillä ei ole yhtä selittävää tekijää, vaan niihin vaikuttavat esimerkiksi kaupunkien väestörakenteet, eri ikäryhmien työttömyysasteet, kaupunkikohtaiset ilmiöt ja asiakkaiden elämäntilanteet sekä yksilölliset tarpeet. Pääkaupunkiseudulla aikuissosiaalityön palvelujen tarpeeseen liittyvät erityisesti asumisen haasteet, maahanmuuttoon liittyvät kysymykset sekä työllistymisen vaikeudet.

Taloudelliset ja sosiaaliset haasteet kasvavat työttömyyden pitkittyessä, jolloin myös aikuissosiaalityön palvelujen tarve kasvaa. Kuutoskaupungeissa oli vuoden 2021 joulukuun lopussa yhteensä 107 674 työtöntä työnhakijaa, joista 47 360 oli pitkäaikaistyöttömiä. Vaikka työttömien työnhakijoiden määrä on laskenut kuutoskaupungeissa vuoden 2020 joulukuuhun verrattuna 28 014 henkilöllä, on pitkäaikaistyöttömien määrä kasvanut 10 640 henkilöllä. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä työnhakijoista oli koko kuusikon suurin Helsingissä (49,7 %) ja seuraavaksi suurin Espoossa (45,2 %) ja Vantaalla (43 %). Pääkaupunkiseudulla 50 vuotta täyttäneiden työttömien

osuus työttömistä työnhakijoista oli Espoossa ja Helsingissä jonkin verran suurempi kuin Vantaalla. Toisaalta alle 25-vuotiaiden työttömien osuus työttömistä työnhakijoista oli Vantaalla jonkin verran suurempi kuin Espoossa ja Helsingissä. Myös ulkomaalaistaustaisen väestön suuri määrä näkyy työttömyystilastoissa. Ulkomaalaistaustaisten työllistymiseen liittyvät haasteet ovat monitahoisia ja saattavat johtua esimerkiksi heikoista digi- ja kielitaidoista, matalasta koulutustasosta, ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvista ennakoasenteista ja sosiaalisten verkostojen puutteesta.

Aikuissosiaalityössä kohdataan myös asiakkaita, jotka eivät eri syistä johtuen kykene hoitamaan omia raha-asioitaan. Tällöin sosiaalialan ammattilainen voi hakea asiakkaan varat tilapäisesti välitykseen. Varojen välityksessä asiakkaan rahaliikenne kulkee osittain tai kokonaan kunnan kautta, minkä avulla pystytään turvaamaan esimerkiksi asiakkaan asuminen tai varojen riittäminen koko kuukaudelle. Varojen välityksestä tehdään suunnitelma ja asiakas saa päätöksen asiasta. Vuonna 2021 kuutoskaupungeissa oli yhteensä 2 701 välitystiliasiakasta. Helsingissä välitystiliasiakkaita oli kuutoskaupungeista selkeästi eniten (1 116 henkeä), mikä oli 41,3 % kuutoskaupunkien välitystiliasiakkaista. Espoossa välitystiliasiakkaita oli 91 ja Vantaalla 87, joten Helsinki erottuu selkeästi pääkaupunkiseudusta.

Kaupunkikohtaiset erot välitystiliasiakkaiden määrissä johtuvat erilaisista toimintakäytännöistä sekä siitä, miten palvelut on järjestetty. Helsingissä monet välitystilinit ovat pitkäaikaisia, koska asiakkaiden kanssa ei ole kyetty työskentelemään tarpeeksi tai asiakkaille ei ole saatu edunvalvontaa. Joissakin kunnissa osa välitystiliasiakkaista kuuluu ikääntyneiden palveluihin tai muihin palveluihin, jolloin he eivät välttämättä kirjaudu aikuissosiaalityön välitystiliasiakkaiksi. Toisissa kunnissa välitystilejä myös lopetetaan helpommin asiakkaan pyynnöstä. Helsingissä välitystiliiä ei lopeteta, mikäli välitykseen on haettu vain Kelan etuuksia ja sosiaalialan ammattilainen arvioi, että asiakas ei kykene hoitamaan raha-asioitaan. Mikäli välityksessä on muita tuloja ja etuuksia, kuten esimerkiksi palkka, ansiosidonnainen päiväraha tai eläkeyhtiöstä maksettava työeläke, asiakas voi lopettaa varojen välityksen koska vain. Helsingissä tehtiin vuonna 2018 välitystiliselvitys ja vuonna 2019 perustettiin välitystiliryhmä, joka on ryhtynyt toimenpiteisiin toimintakäytäntöjen ja työnjaon tehostamiseksi sekä sujuvoittamiseksi. Tästä esimerkkinä välitystilipalvelun järjestämisvastuun laajentaminen psykiatria- ja päihdepalveluissa 1.1.2023 alkaen.

3.2.1 Asumisen haasteet

Pääkaupunkiseudulla asumisen haasteet vaikuttavat selvästi aikuissosiaalityön palvelujen tarpeeseen sekä toimeentulotuen myöntämiseen. Pääkaupunkiseudulla on vaikeaa löytää asuntoa, jonka vuokra alittaa Kelan hyväksymien kohtuullisten asumiskulujen rajan. Esimerkiksi yksinasuvan kohtuulliset asumiskulut vuonna 2021 olivat pääkaupunkiseudun kuutoskaupungeissa 694 euroa kuukaudessa. Kela noudattaa kuntien aiempia käytäntöjä tiukempaa linjaa kohtuullisten asumismenojen rajan ylittävän vuokran huomioimisessa perustoimeentulotuessa. Lisäksi vuokranmaksua ei seurata Kelassa yhtä tarkasti kuin kunnissa. Nämä tekijät ovat vaikuttaneet muutamassa vuodessa vuokravelkojen ja häätöjen määrän lisääntymiseen sekä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menojen kasvuun tietyiltä osin.

Asunnottomuuden riskiä voivat kasvattaa esimerkiksi pienituloisuus, työttömyys, kohtuuhintaisten asuntojen puute, erilaiset terveyteen liittyvät ongelmat (erityisesti päihde- ja mielenterveysongelmat), maahanmuuttotausta, lastensuojelutausta sekä elämänkriisit. Asunnottomuus on erityisesti suurien kaupunkien ongelma. Vuonna 2021 koko suomen asunnottomista noin kaksi kolmasosaa oleskeli kuutoskaupungeissa. Helsingissä asunnottomien määrä oli yhä selvästi kuutoskaupunkien suurin, vaikka asunnottomien määrä onkin vähentynyt. Helsingissä oleskeli vuonna 2021 32,8 % koko Suomen asunnottomista.

Taulukko 10. Asunnottomuus kuutoskaupungeissa vuonna 2021

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	Suomi
Asunnottomia yhteensä (lkm)	1440	527	219	365	274	114	2 939	4 396
<i>Asunnottomia 1000 asukasta kohden</i>	<i>2,2</i>	<i>1,8</i>	<i>0,9</i>	<i>1,9</i>	<i>1,1</i>	<i>0,5</i>	<i>1,6</i>	<i>0,8</i>
Yksinelävät asunnottomat yhteensä (lkm)	1209	433	219	341	259	114	2 575	3 948
<i>muutos v. 2020-2021 (%)</i>	<i>-21,2</i>	<i>0,9</i>	<i>-3,5</i>	<i>-11,2</i>	<i>-11,9</i>	<i>-2,6</i>	<i>-13,7</i>	<i>-9,1</i>
<i>joista naisia (%)</i>	<i>26,5</i>	<i>21,2</i>	<i>31,1</i>	<i>18,8</i>	<i>22,4</i>	<i>11,4</i>	<i>23,9</i>	<i>22,5</i>
<i>joista miehiä (%)</i>	<i>73,5</i>	<i>78,8</i>	<i>68,9</i>	<i>81,2</i>	<i>77,6</i>	<i>88,6</i>	<i>76,1</i>	<i>77,5</i>
<i>joista pitkäaikaisasunnottomia (%)</i>	<i>42,8</i>	<i>35,6</i>	<i>34,7</i>	<i>7,3</i>	<i>25,9</i>	<i>45,6</i>	<i>34,6</i>	<i>33,4</i>
<i>joista alle 25-vuotiaita (%)</i>	<i>12,6</i>	<i>23,8</i>	<i>11,0</i>	<i>26,7</i>	<i>15,1</i>	<i>26,3</i>	<i>17,0</i>	<i>18,0</i>
<i>joista maahanmuuttajataustaisia (%)</i>	<i>28,5</i>	<i>24,9</i>	<i>26,0</i>	<i>27,6</i>	<i>10,4</i>	<i>7,9</i>	<i>24,9</i>	<i>18,2</i>
Asunnottomat perheet ja pariskunnat (lkm)	88	31	..	10	7	165

[†]Tiedonkeruu- ja tilastointitavat vaihtelevat kunnittain eivätkä luvut ole täysin vertailukelpoisia edellisiin vuosiin.

.. Tietoa ei saatavilla

Lähde: ARA, Asunnottomat 2021 -selvitys (2/2022)

Asunnottomuus näyttäytyy selvemmin miesten ongelmana, sillä 76,1 % kuutoskaupunkien yksinelävistä asunnottomista oli miehiä. Kyse on valtakunnallisesta ilmiöstä. Pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajien osuus asunnottomista vaihteli Espoon 24,9 % ja Helsingin 28,5 % välillä. Alle 25-vuotiaiden asunnottomien osuus oli Helsingissä ja Vantaalla selkeästi pienempi kuin Espoossa. Tilapäisessä asumisessa (entinen kriisimajoitus) oli vuonna 2021 Helsingissä vuonna 1712 henkilöä eli 57,8 % kaikista kuutoskaupunkien tilapäisessä asumisessa olleista. Espoossa tilapäismajoituksessa oli 385 ja Vantaalla 225 henkilöä. Helsingissä koronapandemia on vaikuttanut tilapäisen asumisen tarpeen kasvuun.

Koska tilastointitavoissa on tapahtunut muutoksia, ei voida täysin luotettavasti sanoa miten asunnottomuus on muuttunut kuutoskaupungeissa pidemmällä aikavälillä. Asunnottomien määrä on kuitenkin vähentynyt koko Suomen tasolla vuosittain vuodesta 2011 lähtien. Tähän ovat vaikuttaneet osaltaan tarkennukset tilastointitavoissa, mutta myös erilaiset asunnottomuuden vähentämiseen pyrkivät poliittiset päätökset, hankkeet, järjestöt ja asumista tukevien palvelujen lisääminen kunnissa. Esimerkiksi asumisneuvonta on todettu kustannustehokkaaksi palveluksi ja asumisneuvonta ollaan mahdollisesti lakisääteistämässä vuodesta 2023 alkaen. Asumisneuvonta ja aikuissosiaalityö tekevät Helsingissä tiivistä yhteistyötä asunnottomuuden, häätojen ja vuokravelkojen ennalta ehkäisemiseksi.

3.2.2 Aikuissosiaalityön kysely

Aikuissosiaalityön kyselyn tulokset ovat lähinnä suuntaa antavia, koska vastaajamäärät vaihtelivat kaupungeittain paljon ja asiakkaat eivät valikoituneet siihen täysin satunnaisesti. Tulokset kuitenkin vahvistavat osaltaan vallitsevaa käsitystä aikuissosiaalityön asiakkuuksista. Tulosten perusteella voidaan todeta, että aikuissosiaalityön asiakkaille on tyypillistä pidempään kestänyt työttömyys, matala koulutustaso sekä toimintakykyyn vaikuttavat haasteet. Valtaosa aikuissosiaalityön asiakkaista on yksinasuvia ja heidän tulonlähteenään on useimmiten työttömyysetuus, asumistuki ja toimeentulotuki. Kyselyn tuloksista nousee lisäksi esille se, että valtaosa asiakkaista tarvitsee suunnitelmallista työskentelyä, mutta sitä ei pystytä tarjoamaan tarpeeksi usein. Suurin syy tähän on resurssien puute.

3.2.3 Koronan vaikutukset

Erityisesti heikommassa asemassa olevien asiakkaiden (esimerkiksi asunnottomat, mielenterveysongelmaiset, syrjäytyneet ja lähisuhdeväkivallan uhrin) ongelmat ovat kasvaneet pandemian aikana. Lisäksi pandemia on vaikuttanut asiakkaiden palvelutarpeiden arviointiin eri tavoin kuutoskaupungeissa. Esimerkiksi Helsingissä palvelutarpeenarvioiden määrä on pienentynyt pandemian aikana aikaisempiin vuosiin verrattuna, koska asiakaskäyntien määrä on laskenut. Helsingissä palvelutarpeen arviointi on tehty perinteisesti kasvokkain asiakastapaamisella, jolloin saa yleensä paremman kuvan asiakkaan kokonaistilanteesta ja asiakas tulee kohdatuksi. Asiakkailla epäillään olevan niin sanottua piilossa olevaa palveluntarvetta, joka todennäköisesti tulee esille viiveellä pandemian jälkeen.

Pandemialla on ollut suuri vaikutus palveluiden järjestämiseen kuutoskaupungeissa, sillä etäpalveluiden tarve kasvoi huomattavasti pandemian myötä. Asiakkaiden asioiden hoitaminen on siirtynyt monilta osin puhelimesta hoidettavaksi ja Helsingissä on tarjottu kesästä 2020 alkaen mahdollisuus videovastaanottoon. Etäpalveluihin siirtyminen näkyy esimerkiksi siinä, että Helsingin aikuissosiaalityön tiimien kontaktoitujen asiakkaiden (asiakaskäynnit, asiakaspuhelut ja suojattu sähköposti asiakkaalle) määrä pysyi suunnilleen samana pandemian aikana, vaikka käyntiasiakkaiden määrä oli laskenut huomattavasti. Myös työntekijöiden tekemän etätöiden määrä on lisääntynyt kuutoskaupungeissa. Tämän lisäksi aikuissosiaalityö on ollut kuutoskaupungeissa mukana järjestämässä erilaisia tukipalveluita (esimerkiksi erilaisia ruoka-apu palveluita) yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

3.2.4 Apotin vaikutukset

Apotti otettiin käyttöön aikuissosiaalityössä 6.11.2021. Apotti toimii eri tavalla kuin aikaisemmat asiakastietojärjestelmät, joten erilaisten työnkulkujen opettelu on vienyt aikaa kuten oli ennakoitukin. Apottiin kirjataan asiakkaista tietoa rakenteisemmin, mikä tulee mahdollistamaan pidemmällä aikavälillä paremman tiedolla johtamisen aikuissosiaalityössä ja auttaa tunnistamaan paremmin asiakaskunnan tarpeita sekä erilaisia ilmiöitä. Myös työntekijät saavat kootummin tietoa omista asiakkaistaan. Apotista on tunnistettu muutamia työnkuluja, joita pitää selkeyttää ja tehostaa, jotta tiedot saadaan kirjattua oikein ja asioiden tekemiseen ei mene kohtuuttomasti aikaa. Erilaisten kirjaamiskäytäntöjen myötä myös raportoitava tieto tulee muuttumaan, mikä toisaalta mahdollistaa uudenlaisen tiedon saannin, mutta hankaloittaa tiedon vertailua aikaisempiin vuosiin.

Yksi suurimmista haasteista Apotin suhteen on ollut tiedolla johtaminen, kun kaikkia tarvittavia raportteja ei ole toistaiseksi saatu. Tämän seurauksena tiedolla johtaminen on ollut vaikeaa ja paikoin mahdotonta. Lisäksi tarvittavia aikuissosiaalityön kuusikkotietoja ei saatu loppuvuodesta 2021 ja joitakin aikuissosiaalityön kuusikkotietoja ei todennäköisesti tulla saamaan vielä seuraavaankaan kuusikkoraporttiin. Aikuissosiaalityön raportointia on kuitenkin kehitetty aktiivisesti nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön, hallinnon sekä Apotin välisenä yhteistyönä.

3.3 Toimeentulotuki

Toimeentulotuki jakautuu perustoimeentulotukeen, jota on vuoden 2017 alusta alkaen myöntänyt Kela, sekä täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen, joita myöntää kunta. Valtio korvaa perustoimeentulotuesta aiheutuneista kustannuksista puolet. Täydentävän ja ehkäisevän

toimeentulotuen kunnat rahoittavat itse. Toimeentulotuen perusosat nousivat vuonna 2021, jolloin esimerkiksi yksinasuvan henkilön tuen perusosan määrä kuukautta kohden oli 504,06 euroa.

Tässä koosteessa toimeentulotuen eri lajeja käsitellään erillisinä, koska Kelan ja kuntien myöntämästä toimeentulotuesta ei saada henkilötunnusten tasolla yhdistettyä tietoa. Toimeentulotuen kustannuksia on kuitenkin tarkasteltu kokonaisuutena.

3.3.1 Perustoimeentulotuki

Kelan myöntämää perustoimeentulotukea sai kuutoskaupungeissa vuonna 2021 yhteensä 120 713 kotitaloutta ja 176 442 henkilöä. Kotitalouksien määrä laski 6,8 % vuodesta 2020. Helsingissä perustoimeentulotukea saaneita kotitalouksia oli vuonna 2021 yhteensä 44 592, mikä oli 8,4 % vähemmän kuin vuonna 2020. Espoossa kotitalouksien määrä laski 5,9 % ja Vantaalla 2,8 %. Helsinki ja Espoo ovat palanneet perustoimeentulotuen saajatalouksien määrässä lähes vuoden 2019 tasolle, mutta Vantaalla saajatalouksien määrä on yhä selvästi korkeampi kuin vuonna 2019.

Taulukko 11. Kelan ja kuntien myöntämän toimeentulotuen asiakkaat tukilajeittain vuonna 2021

VUODEN 2021 AIKANA TOIMEENTULOTUKEA SAANEET KOTITALOUDET	HELSINKI ⁴	ESPOO ³	VANTAA	TURKU ⁵	TAMPERE	OULU	KUUSIKKO
Kelan myöntämä toimeentulotuki							
Perustoimeentulotukea saaneet ²	44 592	15 201	18 318	12 783	18 815	11 004	120 713
Muutos v. 2020-2021 ³	-8,4 %	-5,9 %	-2,8 %	-7,9 %	-5,8 %	-7,7 %	-6,8 %
Uudet kotitaloudet ¹	11 797	3 800	4 619	3 619	5 006	3 593	32 434
Kunnan myöntämä toimeentulotuki							
Täydentävää toimeentulotukea saaneet yhteensä ⁴	11 588	4 108	5 796	1 623	5 292	2 430	30 837
Ehkäisevää toimeentulotukea saaneet yhteensä ⁴	7 287	2 971	3 032	1 562	2 623	750	18 225
Muuta toimeentulotukea saaneet yhteensä	2 254	565	973	715	0	363	4 870
1 = Luvut sisältävät kaikki kotitaloudet ja henkilöt. 2 = Luvut eivät sisällä pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita.	2	2	1	2	2	2	..
VUODEN 2021 AIKANA TOIMEENTULOTUKEA SAANEET HENKILÖT (kaikki toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asuvat henkilöt)							
Kelan myöntämä toimeentulotuki							
Perustoimeentulotukea saaneet ²	65 543	24 621	28 649	18 161	25 036	14 432	176 442
Kunnan myöntämä toimeentulotuki							
Täydentävää toimeentulotukea saaneet ⁴	19 967	8 343	6 425	2 982	8 843	3 959	50 519
Ehkäisevää toimeentulotukea saaneet ⁴	11 096	5 005	3 550	2 385	4 079	1 261	27 376
Muuta toimeentulotukea saaneet	3 234	869	..	967	0	964	6 034
1 = Luvut sisältävät kaikki kotitaloudet ja henkilöt. 2 = Luvut eivät sisällä pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita.	2	2	1	2	2	2	..

¹Toimeentulotuen saamisessa vähintään 12 kuukauden katkos.

²Luvut eivät sisällä pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita.

³Espoon vuoden 2020 tiedot ovat kunnan myöntämän toimeentulotuen osalta ajalta 1.3. - 31.12.2020 tietojärjestelmän vaihtumisen johdosta

⁴Helsingin täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tiedot Apotin käyttöönnotosta johtuen ajalta 1.1-5.11.2021.

⁵Turussa on tehty kesken vuotta 2021 järjestelmävaihdoksia. Tämän takia toimeentulotuen asiakasmäärissä ja kustannusluvuissa saattaa olla puutteita.

Perustoimeentulotukea saaneista kotitalouksista uusia kotitalouksia (tuen saamisessa vähintään 12 kuukauden katkos) oli kuutoskaupungeissa 26,9 %. Uusien kotitalouksien osuus kaikista saajakotitalouksista oli pääkaupunkiseudulla jonkin verran suurempi Helsingissä (26,4 %) kuin Espoossa (25 %) ja Vantaalla (25,2 %). Perustoimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrän laskua selittää yhteiskunnan sopeutuminen koronapandemiaan, erilaiset kuntakohtaisesti ja valtakunnallisesti tehdyt ehkäisevät ja korjaavat toimenpiteet sekä työllisyyden kasvu.

Vuonna 2021 pääkaupunkiseudun Kelan myöntämää perustoimeentulotukea saaneista kotitalouksista 73,5 % oli yhden hengen kotitalouksia, 21,9 % lapsiperheitä ja 4,6 % lapsettomia pariskuntia. Pääkaupunkiseudulla yhden hengen kotitalouksien osuus perustoimeentulotukea

saaneista kotitalouksista oli suurin Helsingissä 76,2 % ja selvästi pienempi Espoossa (69,4 %) ja Vantaalla (70,4 %). Lapsiperheiden osuus perustoimeentulotukea saaneista kotitalouksista oli puolestaan selvästi suurempi Espoossa (25,6 %) ja Vantaalla (24,2 %) verrattuna Helsinkiin (19,6 %). Lapsettomien pariskuntien osuus perustoimeentulotukea saaneista kotitalouksista oli pääkaupunkiseudulla jotakuinkin sama, vaihdellen Helsingin 4,2 %:n ja Vantaan 5,4 %:n välillä.

3.3.2 Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki

Täydentävää toimeentulotukea sai kuutoskaupungeissa vuonna 2021 yhteensä 30 837 kotitaloutta ja 50 519 henkilöä. Täydentävää toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä väheni 4 % vuodesta 2020. Lasku selittyy todennäköisesti osittain Helsingin puuttuvilla luvuilla. Tulee kuitenkin huomioida, että trendi on ollut Helsingin täydentävän toimeentulotuen saajatalouksissa laskeva jo vuosia. Helsingissä täydentävää toimeentulotukea sai 5.11.2021 mennessä yhteensä 11 588 saajataloutta, mikä oli selvästi enemmän kuin Espoon (4 108) ja Vantaan (5796) koko vuoden saajatalouksien määrä. Tarkempaa vertailua ei pystytä tekemään pääkaupunkiseudun kaupunkien kesken johtuen Helsingin tämän vuoden puuttuvista luvuista, Espoon viime vuoden puuttuvista luvuista sekä Vantaan erilaisista määritelmistä.

Ehkäisevää toimeentulotukea sai kuutoskaupungeissa vuonna 2021 yhteensä 18 225 kotitaloutta ja 27 376 henkilöä. Kotitalouksien määrä laski 5,4 % vuodesta 2020. Lasku selittyy todennäköisesti ainakin osittain Helsingin puuttuvilla luvuilla. Tulee kuitenkin huomioida, että Helsingin vuoden 2021 kuukausiseurannoissa ehkäisevän toimeentulotuen saajatalouksien määrän trendi oli laskeva ensimmäistä kertaa useaan vuoteen. Helsingissä ehkäisevää toimeentulotukea sai 5.11.2021 mennessä yhteensä 7 287 kotitaloutta, mikä oli selvästi enemmän kuin Espoon (2 971) ja Vantaan (3 032) saajatalouksien määrä. Tarkempaa vertailua ei pystytä tekemään pääkaupunkiseudun kaupunkien kesken Helsingin tämän vuoden puuttuvista luvuista, Espoon viime vuoden puuttuvista luvuista sekä Vantaan erilaisista määritelmistä johtuen.

Taulukko 12. Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea saaneet kotitaloudet ja henkilöt

TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI				
	Kotitalouksia	<i>Muutos (%)</i>	Henkilöitä	<i>Muutos (%)</i>
	yhteensä	<i>vuodesta 2020²</i>	yhteensä	<i>vuodesta 2020</i>
Helsinki ¹	11 588	-13,4	19 967	-12,8
Espoo ²	4 108	17,5	8 343	13,4
Vantaa ³	5 796	0,3	6 425	-0,7
Turku ⁴	1 623	-19,6	2 982	-17,7
Tampere	5 292	7,8	8 843	1,7
Oulu	2 430	-4,1	3 959	-5,0
Kuusikko	30 837	-4,0	50 519	-5,1
EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI				
	Kotitalouksia	<i>Muutos (%)</i>	Henkilöitä	<i>Muutos (%)</i>
	yhteensä	<i>vuodesta 2020²</i>	yhteensä	<i>vuodesta 2020</i>
Helsinki ¹	7 287	-19,0	11 096	-19,5
Espoo ²	2 971	13,7	5 005	14,3
Vantaa ³	3 032	-0,6	3 550	-0,3
Turku ⁴	1 562	-3,3	2 385	-7,0
Tampere	2 623	8,0	4 079	4,0
Oulu	750	32,0	1 261	18,7
Kuusikko	18 225	-5,4	27 376	-6,5

¹ Helsingin tiedot Apotin käyttöön otosta johtuen ajalta 1.1-5.11.2021.

² Espoon vuoden 2020 tiedot ovat kunnan myöntämän toimeentulotuen osalta ajalta 1.3. - 31.12.2020 tietojärjestelmän vaihtumisen johdosta

³ Vantaan luvuissa ovat mukana pakolaiset, turvapaikanhakijat ja paluumuuttajat.

⁴ Turussa on tehty kesken vuotta 2021 järjestelmävaihdoksia. Tämän takia toimeentulotuen asiakasmäärissä ja kustannuslukuissa saattaa olla puutteita.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen muutoksia selittää osittain se, että toimeentulotukilaissa ei ole selkeää jakoa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen välillä. Tämän vuoksi myöntämiskäytännöt eroavat kuntien välillä. Osa ennen täydentävänä toimeentulotukena myönnetystä tuesta on toimeentulotuen Kela-siirron jälkeen myönnetty ehkäisevänä toimeentulotukena. Helsingissä on myönnetty jo ennen Kela-siirtoa muita kuntia enemmän ehkäisevää toimeentulotukea. Helsinki on päivittänyt toimeentulotuen ohjeet vuoden 2022 alussa ja pyrkinyt selkeyttämään jakoa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen välillä. Espoo ja Vantaa ovat hyödyntäneet Helsingin ohjetta joltain osin omien ohjeidensa päivittämisessä.

Vuoden 2021 aikana odotettiin kasvua täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen saajatalouksien määrään, sillä koronapandemian vaikutusten ajateltiin näkyvän kunnan myöntämässä toimeentulotuessa viiveellä, jos perustoimeentulotuen saanti pitkittyy. Odotettu kasvu ei kuitenkaan toteutunut pääkaupunkiseudun kuutoskaupungeissa ainakaan Helsingissä tai Vantaalla. Espoon osalta tilannetta ei voida täysin tulkita, koska taulukossa näkyvä suuri kasvu johtuu osin siitä, että vuoden 2021 tilastot ovat koko vuodelta ja vuoden 2020 tilastot vain osasta vuotta. On yhä mahdollista, että kasvu täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen saajatalouksien määrässä näkyy viiveellä, mutta tällä hetkellä sitä pidetään epätodennäköisenä.

3.3.3 Toimeentulotuen kustannukset

Kuutoskaupunkien toimeentulotuen kokonaisbruttokustannukset laskivat 5,6 % vuonna 2021 edeltävään vuoteen verrattuna ja ovat palanneet lähes vuoden 2019 tasolle. Pääkaupunkiseudun kuutoskaupungeissa lasku oli selvästi suurinta Helsingissä (7,4 %). Kustannusten lasku johtuu yhteiskunnan sopeutumisesta pandemiaan, erilaisista kuntakohtaisista ja valtakunnallisista ehkäisevistä ja korjaavista toimenpiteistä sekä työllisyyden kasvusta. Perustoimeentulotuen saanti ei pitkittänyt monen henkilön kohdalla eikä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen saajatalouksien tai kustannusten määrä kasvanut niin kuin aluksi arvioitiin.

Taulukko 13. Toimeentulotuen kokonaisbruttokustannukset 2021 ilman pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita

	Bruttokustannukset¹	<i>Muutos (%) vuodesta</i>	
	Euroa	<i>2020</i>	<i>vuodesta 2020, defl.</i>
Helsinki	139 974 287	-7,4	-9,4
Espoo	51 981 617	-4,2	-6,3
Vantaa	60 369 001	-1,4	-3,5
Turku ⁴	32 260 421	-8,4	-10,3
Tampere	54 945 520	-5,6	-7,6
Oulu	25 045 521	-5,0	-7,1
Kuusikko	364 576 367	-5,6	-7,7

¹ Sisältää sekä Kelan että kuntien myöntämän toimeentulotuen.

⁴ Turussa on tehty kesken vuotta 2021 järjestelmävaihdoksia. Tämän takia toimeentulotuen asiakasmäärissä ja kustannuslukuissa saattaa olla puutteita.

Kuutoskaupunkien toimeentulotuen kustannuksista 88,6 % syntyi perustoimeentulotuen kustannuksista. Täydentävän toimeentulotuen osuus oli 4 % ja ehkäisevän toimeentulotuen osuus 3 % toimeentulotuen kustannuksista. Pääkaupunkiseudun kuutoskaupungeissa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen yhteenlaskettu osuus toimeentulotuen kustannuksista oli Espoossa (8,4 %) ja Vantaalla (8,1 %) jonkin verran suurempi kuin Helsingissä (6,8 %).

Täydentävän toimeentulotuen kustannukset ovat pysyneet kuusikkotasolla lähes samana. Helsingissä kustannukset ovat laskeneet 3,5 % vuonna 2021 ja Vantaalla 2,6 % vuoteen 2020 verrattuna. Espoossa kustannukset ovat puolestaan kasvaneet 13,3 % vuoteen 2020 verrattuna. Espoon osalta kustannusten kasvun syytä on vaikea tulkita, koska edellisen vuoden suoritiedot eivät ole vertailukelpoisia. Kasvu saattaa mahdollisesti johtua täydentävän toimeentulotuen saajatalouksien määrän kasvusta. Helsingissä täydentävän toimeentulotuen kustannusten laskuun vaikutti suoraan täydentävää toimeentulotukea saaneiden saajatalouksien määrän lasku sekä täydentävän toimeentulotuen tarpeen lasku. Täydentävän toimeentulotuen hakemusten ja päätöksien määrä on vähentynyt Helsingissä viime vuosina.

Ehkäisevän toimeentulotuen kustannukset laskivat kuutoskaupungeissa vuonna 2021 5,6 % vuoteen 2020 verrattuna. Helsingissä ehkäisevän toimeentulotuen kustannukset laskivat selkeästi (15,3 %). Myös Vantaalla kustannukset laskivat (6,6 %). Espoossa ehkäisevän toimeentulotuen kustannukset nousivat (6,4 %). Vaikka Helsingin tiedot ehkäisevän toimeentulotuen saajatalouksien määrästä ovat puutteellisia, voidaan vuonna 2021 tehtyjen kuukausiseurantojen perusteella todeta, että saajatalouksien määrä on suurella todennäköisyydellä laskenut. Tämä selittää osaltaan ehkäisevän toimeentulotuen kustannusten laskua Helsingissä. Vantaan osalta ehkäisevän toimeentulotuen kustannustasoa selittää myös saajatalouksien määrän lasku. Espoon osalta kasvua

voi selittää mahdollinen saajatalouksien kasvu, mutta tätä on haastava tulkita, koska vuodelta 2020 puuttui suoritustietoja.

Taulukko 14. Toimeentulotuen kustannusten jakautuminen eri lajeihin vuonna 2021

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku ²	Tampere	Oulu	Kuusikko
Bruttokustannukset yhteensä (€)	144 448 162	55 004 468	63 584 116	33 205 798	58 739 180	25 739 413	380 721 137
Perustoimeentulotuki	129 762 837	47 384 819	55 222 706	30 834 735	51 027 410	23 162 894	337 395 401
Täydentävä toimeentulotuki	5 494 116	2 236 612	3 111 458	482 451	2 713 673	1 211 918	15 250 228
Ehkäisevä toimeentulotuki	4 328 489	2 360 186	2 034 836	825 593	1 612 337	369 092	11 530 533
Muu toimeentulotuki ¹	4 922 917	3 022 851	3 215 115	1 063 019	3 385 760	995 509	16 605 171
<i>Kustannukset yhteensä (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Perustoimeentulotuki</i>	<i>89,8</i>	<i>86,1</i>	<i>86,8</i>	<i>92,9</i>	<i>86,9</i>	<i>90,0</i>	<i>88,6</i>
<i>Täydentävä toimeentulotuki</i>	<i>3,8</i>	<i>4,1</i>	<i>4,9</i>	<i>1,5</i>	<i>4,6</i>	<i>4,7</i>	<i>4,0</i>
<i>Ehkäisevä toimeentulotuki</i>	<i>3,0</i>	<i>4,3</i>	<i>3,2</i>	<i>2,5</i>	<i>2,7</i>	<i>1,4</i>	<i>3,0</i>
<i>Muu toimeentulotuki¹</i>	<i>3,4</i>	<i>5,5</i>	<i>5,1</i>	<i>3,2</i>	<i>5,8</i>	<i>3,9</i>	<i>4,4</i>
Nettokustannukset yhteensä (€)	135 743 554	51 675 097	59 841 257	31 443 523	55 911 253	24 392 561	359 007 245
Muutos (%) vuodesta 2020							
<i>Bruttokustannukset yhteensä</i>	<i>-14,5</i>	<i>-10,9</i>	<i>-7,3</i>	<i>-16,5</i>	<i>-10,9</i>	<i>-12,5</i>	<i>-12,2</i>
<i>Perustoimeentulotuki</i>	<i>-7,8</i>	<i>-5,7</i>	<i>-1,1</i>	<i>-9,1</i>	<i>-6,1</i>	<i>-6,3</i>	<i>-6,2</i>
<i>Täydentävä toimeentulotuki</i>	<i>-3,5</i>	<i>13,3</i>	<i>-2,6</i>	<i>-26,7</i>	<i>10,1</i>	<i>3,6</i>	<i>1,4</i>
<i>Ehkäisevä toimeentulotuki</i>	<i>-15,3</i>	<i>6,4</i>	<i>-6,6</i>	<i>-9,4</i>	<i>0,3</i>	<i>21,4</i>	<i>-5,6</i>
<i>Muu toimeentulotuki¹</i>	<i>-199,4</i>	<i>-122,5</i>	<i>-118,9</i>	<i>-230,8</i>	<i>-104,6</i>	<i>-187,4</i>	<i>-151,8</i>

¹ Muu toimeentulotuki sisältää kuntoutuksen työtoiminnan, kotoutumistuen sekä pakolaisille, turvapaikanhakijoille ja paluumuuttajille maksetun valtion korvauksen alaisen perus-, täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen.

² Turussa on tehty kesken vuotta 2021 järjestelmävaihdoksia. Tämän takia toimeentulotuen asiakasmäärissä ja kustannuslukuissa saattaa olla

3.4 Tulosten tulkintaa

Helsingissä tehdään paljon palvelutarpeenarvioita, mutta vähän asiakassuunnitelmia verrattuna muihin. Asiakassuunnitelmien suhteellisen pieni määrä selittyy sillä, että Helsingissä asiakassuunnitelmat on pääsääntöisesti tehty palvelutarpeenarvion yhteydessä, jolloin suunnitelmasta ei kirjaudu erillistä merkintää. Apotin käyttöönoton myötä asiakassuunnitelmien määrä tulee kasvamaan, sillä jatkossa palvelutarpeenarvio ja asiakassuunnitelma kirjataan erikseen. Valtaosa aikuissosiaalityön asiakkaista tarvitsee suunnitelmallista työskentelyä, mutta sitä ei tulosten perusteella pystytä aina tarjoamaan tarpeeksi usein. Suurin syy tähän on resurssien puute. Helsingissä sosiaalityön tarpeen ilmoitusten määrä väheni poikkeuksellisesti, kun taas Espoossa ja Vantaalla ilmoitusten määrä kasvoi. Tätä voi selittää osaltaan Helsingin parempi työllisyyskehitys. Vaikka työllisyystilanne on parantunut, niin pitkäaikaistyöttömien määrä on lisääntynyt. Helsingissä pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä työnhakijoista on lähes puolet ja suurempi kuin Espoossa tai Vantaalla. Tämä saattaa vaikuttaa pidemmällä aikajänteellä aikuissosiaalityön tarpeen selkeään kasvuun, sillä taloudelliset ja sosiaaliset haasteet kasvavat työttömyyden pitkittyessä.

Asumisen haasteet vaikuttavat aikuissosiaalityön palvelujen ja toimeentulotuen tarpeeseen. Asunnottomuus on vähentynyt selkeästi Helsingissä, vaikka asunnottomien määrä on yhä suuri muihin kuutoskaupunkeihin verrattuna. Asunnottomuuden vähentymiseen on pystytty vaikuttamaan

esimerkiksi lisäämällä asumisneuvonnan ja tilapäisen asumisen palveluja ja kehittämällä asuntopuoltomallia ja asunnottomien palveluja.

Kelan myöntämän perustoimeentulotuen kustannukset ovat laskeneet kaikissa kaupungeissa. Lasku johtuu yhteiskunnan sopeutumisesta pandemiaan, erilaisista kuntakohtaisista ja valtakunnallisista ehkäisevistä ja korjaavista toimenpiteistä sekä työllisyyden kasvusta. Täydentävän toimeentulotuen trendi on pysynyt Helsingissä laskevana saajatalouksien ja kustannusten osalta. Ehkäisevän toimeentulotuen trendi on Helsingin osalta muuttunut ja saajatalouksien määrä on vähentynyt, minkä seurauksena myös ehkäisevän toimeentulotuen kustannukset ovat kääntyneet selkeään laskuun. Tähän on vaikuttanut esimerkiksi se, että perustoimeentulotuen saanti ei pandemiasta huolimatta pitkittynyt monen henkilön kohdalla, eikä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen saajatalouksien tai kustannusten määrä kasvanut niin kuin aluksi arvioitiin.

4. Lastensuojelu

4.1 Koronan vaikutukset

Koronan vaikutuksia ei ole lastensuojelun Kuusikko-raportissa erikseen arvioitu tai vertailtu. Koronan vaikutusten selkeä eriyttäminen tilastollisesti muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä ei ole ollut mahdollista enää vuonna 2021.

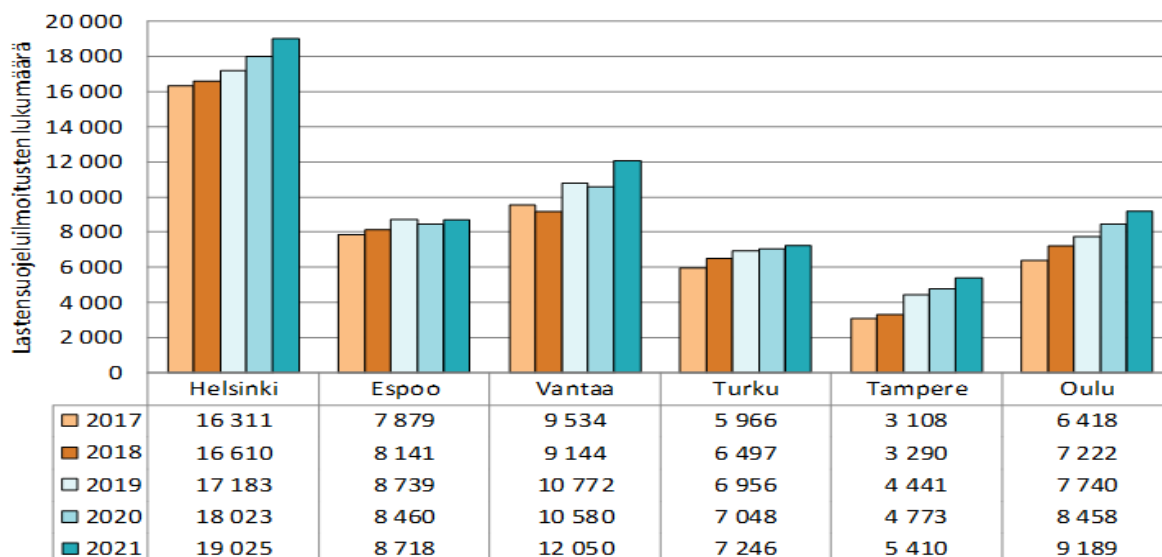
4.2 Apotin vaikutukset

Apotti on otettu lastensuojelussa ja lapsiperheiden palveluissa käyttöön 6.11.2022. Tämän vuoksi Helsingin suorite- ja asiakasmäärätiedot Kuusikossa eivät ole täysin luotettavia.

4.3 Suorite- ja asiakasmäärät

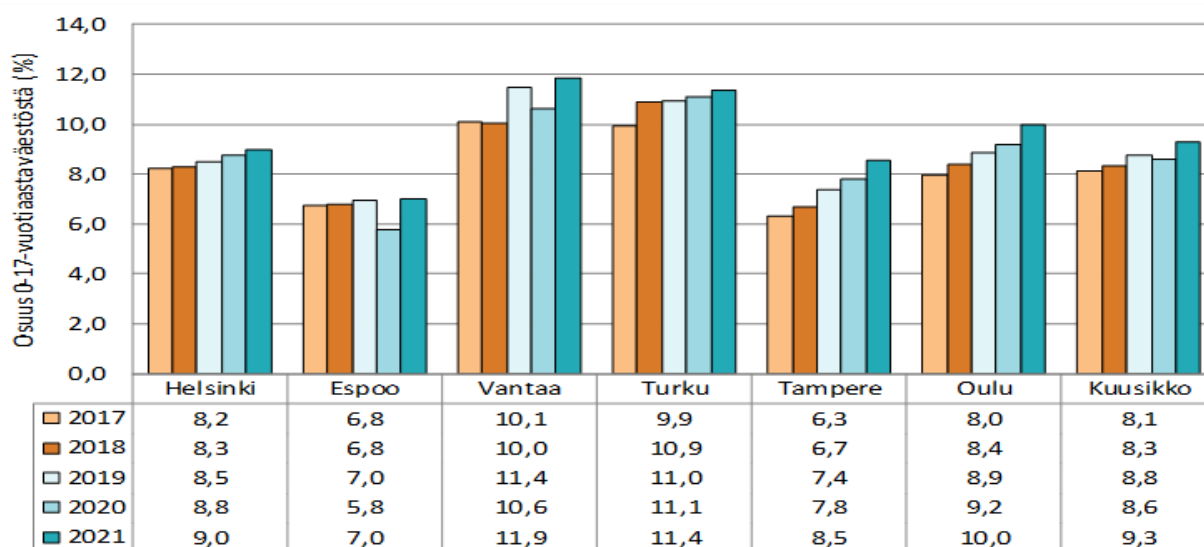
Kokonaisuutena voidaan todeta, että valtaosassa lastensuojelun keskeisimpiä suorite- ja asiakasmäärämittareita Helsinki sijoittuu Espoon ja Vantaan väliin.

Lastensuojeluilmoitusten määrä jatkoi kasvuaan Helsingissä (+5,6 %), Espoossa (+3,0 %) ja Vantaalla (+13,9 %).



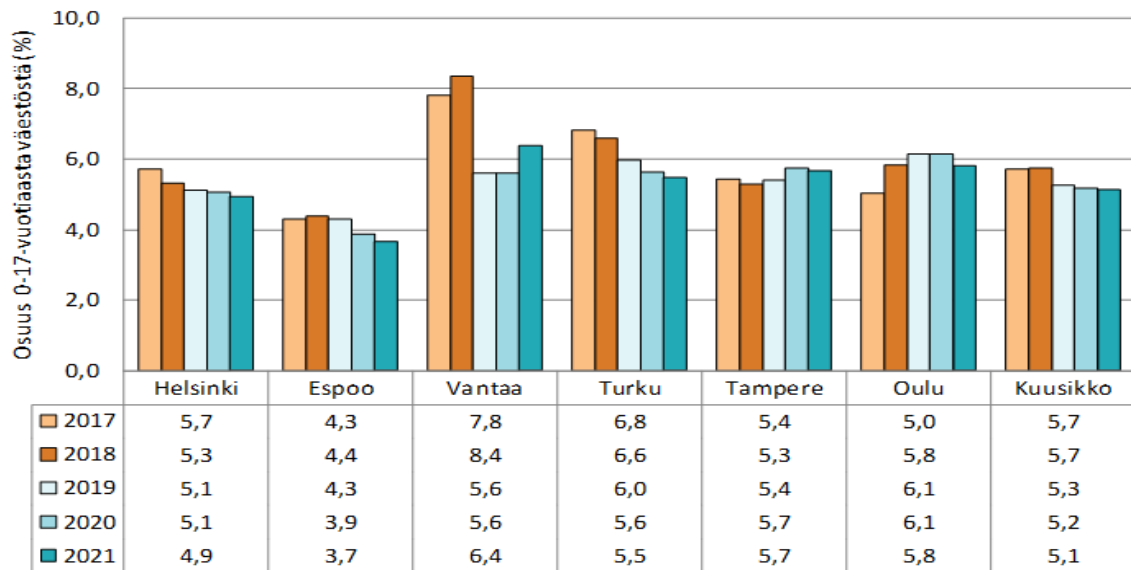
Kuvio 7. Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä vuosina 2017–2021

Lastensuojeluilmoitusten kohteena olleiden lasten osuus 0-17-vuotiaasta väestöstä nousi kaikissa Kuusikon kaupungeissa vuonna 2021.



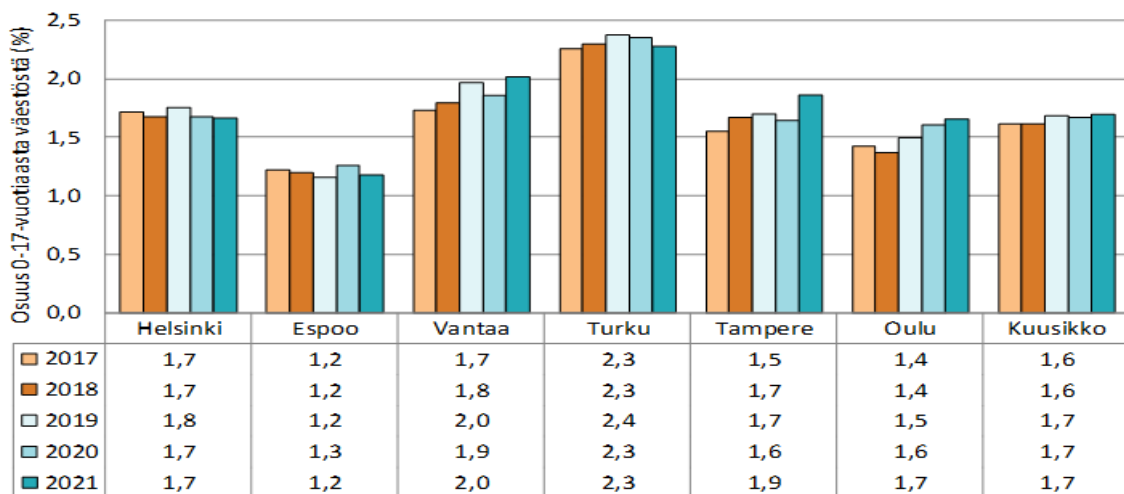
Kuvio 8. Lastensuojeluilmoitusten kohteena olleiden lasten osuus 0–17-vuotiaista vuosina 2017–2021

Lastensuojelun asiakkuus alkaa palvelutarpeen arvioinnin jälkeen, kun lastensuojelun sosiaalityöntekijä on todennut lapsella olevan lastensuojelun tarpeen. Lastensuojelun alle 17-vuotiaiden asiakkaiden määrä on laskenut Helsingissä (-1,8 %) ja Espoossa (-5,3 %) ja noussut Vantaalla (+13,9 %). Helsinki sijoittuu tilastossa Espoon ja Vantaan väliin.



Kuvio 9. Lastensuojelun 0–17-vuotiaiden asiakkaiden osuus saman ikäisestä väestöstä vuosina 2017-2021

Kodin ulkopuolelle vuoden aikana sijoitettuna olleiden 0-17-vuotiaiden lasten määrä laski hieman Helsingissä (-0,2 %), laski Espoossa (-6,2 %) ja nousi Vantaalla (+8,4 %). Helsinki sijoittuu tässäkin tilastossa Espoon ja Vantaan väliin.



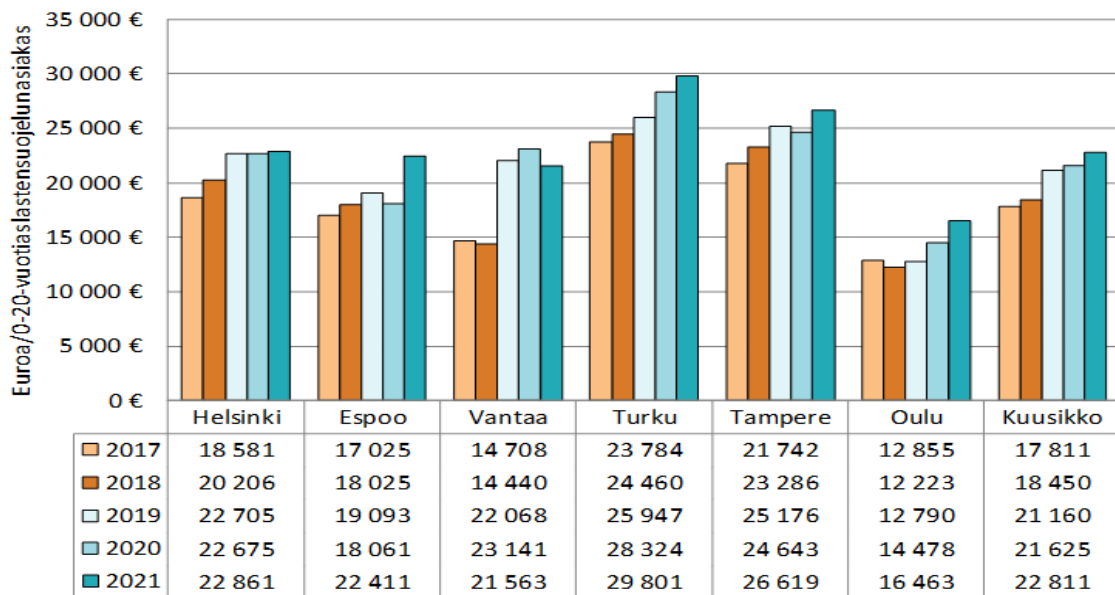
Kuvio 10. Kodin ulkopuolelle vuoden aikana sijoitettuna olleiden 0-17-vuotiaiden osuus saman ikäisestä väestöstä vuosina 2017-2021

4.4 Kustannukset

Kustannuksissa on huomioitu vain lastensuojelulain perusteella järjestettävät palvelut. Lastensuojelun asiakkaana lapsille ja heidän perheilleen järjestetään runsaasti sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita (esim. tukihenkilö, tukiperhe, lapsiperheiden kotipalvelu, aikuissosiaalityö, päihde- ja mielenterveyspalvelut), mutta näitä ei ole tässä selvityksessä huomioitu.

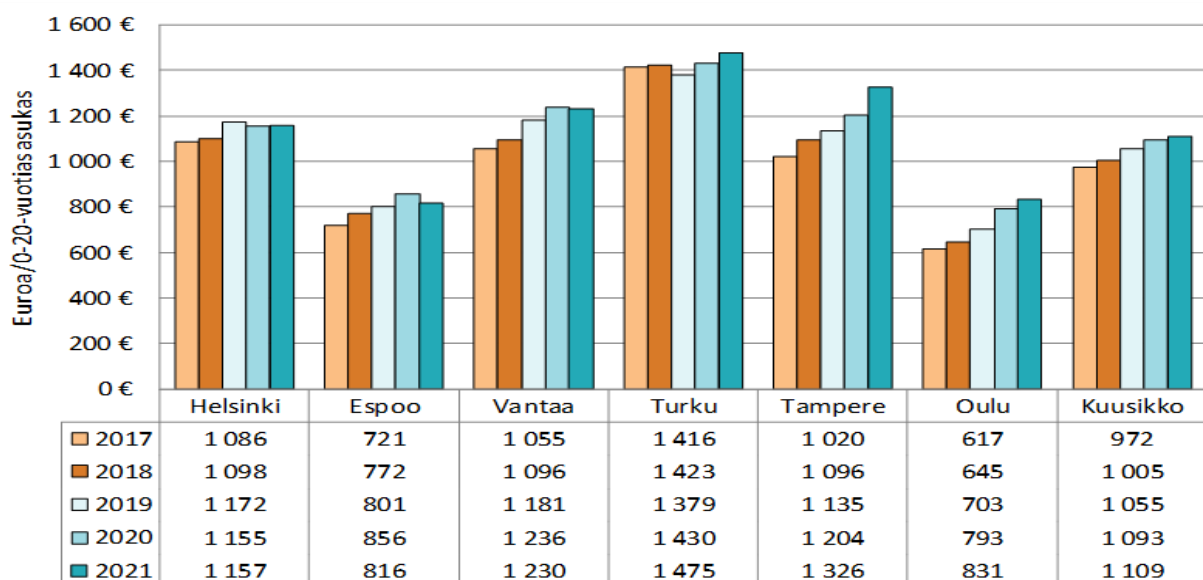
Lastensuojelun kokonaiskustannukset 0-20-vuotiaasta lastensuojelun asiakasta kohden kasvoivat hieman Helsingissä (+0,8 %), merkittävästi Espoossa (+24,1 %) ja laskivat Vantaalla (-6,8 %).

Helsingin kokonaiskustannukset asiakasta kohden olivat pääkaupunkiseudun kuusikkokaupungeista suurimmat, mutta alle Turun ja Tampereen tason.



Kuvio 11. Lastensuojelun kokonaiskustannukset 0-20-vuotiasta lastensuojelun asiakasta kohden vuosina 2017-2021 (korotettuna vuoden 2021 arvoon julkisten menojen hintaindeksillä sosiaalitoimelle)

Lastensuojelun kokonaiskustannukset 0-20-vuotiasta asukasta kohden nousivat hieman Helsingissä (+0,2 %), laskivat Espoossa (4,6 %) ja laskivat hieman Vantaalla (-0,4 %). Helsinki sijoittuu tässä Vantaan ja Espoon väliin. Vantaan kustannukset asukasta kohden olivat suurimmat ja Espoon pienimmät.



Kuvio 12. Lastensuojelun kokonaiskustannukset 0-20-vuotiasta asukasta kohden vuosina 2017-2021 (korotettuna vuoden 2021 arvoon julkisten menojen hintaindeksillä sosiaalitoimelle)

4.5 Tulosten tulkintaa

Lastensuojelun asiakasmäärä on Helsingin kaupunkistrategian tavoitteiden mukaisesti laskusuuntainen, joka kertoo mm. varhaisen tuen vahvistumisesta. Perhesosiaalityön saatavuus on kyetty pitämään toistaiseksi hyvällä tasolla, lastensuojelun kustannuskehitys on maltillista (+0,8 %) ja kustannusten kasvuvauhti on rauhoittunut. tavoitteen mukaisesti uusien huostaanottojen määrä on laskeva. Haasteena on edelleen suhteellisen korkea lastensuojelun asiakaskohtainen kustannus. Tätä selittää erityis- ja vaativan tason laitoshoidon osuuden kasvu. Erityis- ja vaativan tason laitoshoitoon sijoitetaan lapsia, joilla esimerkiksi mielenterveys- tai/ ja päihdeongelmia, neuropsykiatrisia oireita, käytöshäiriöitä tai väkivaltaista käyttäytymistä ja/ tai koulunkäyntiongelmia.

5. Päihde- ja mielenterveyspalvelut

5.1 Yleistä

Kuusikko-raportissa tarkastellaan 18 vuotta täyttäneiden henkilöiden mielenterveys- ja päihdepalvelujen kustannuksia ja käyttöä. Kustannukset sisältävät oman toiminnan, ostopalvelujen ja HUSin deflatoidut kokonaiskustannukset. Kustannuksia ei ole ikä- tai tarvekakoitu. Anonyymit asiakkaat eivät sisälly raportin asiakas- tai suoritemääriin.

Asiakkaita ja suoritteita koskevat tiedot eivät ole vertailukelpoisia aiempiin vuosiin, eivätkä vuoden 2021 osalta myöskään päihde- ja mielenterveyspalvelujen välillä tai sisällä, koska Helsingin tietoja on kerätty eri tietojärjestelmistä asiakas- ja potilastietojärjestelmän vaihtumisen takia. Kustannustietojen kerääminen perustuu saatuihin suoritettuihin, joten myös eri palvelumuotojen kustannusten vertailuun on suhtauduttava varauksella. Koronapandemiasta aiheutuneet lisäkustannukset on jaettu psykiatria- ja päihdepalvelujen eri toimintoihin vakanssi- tai henkilömäärän mukaan.

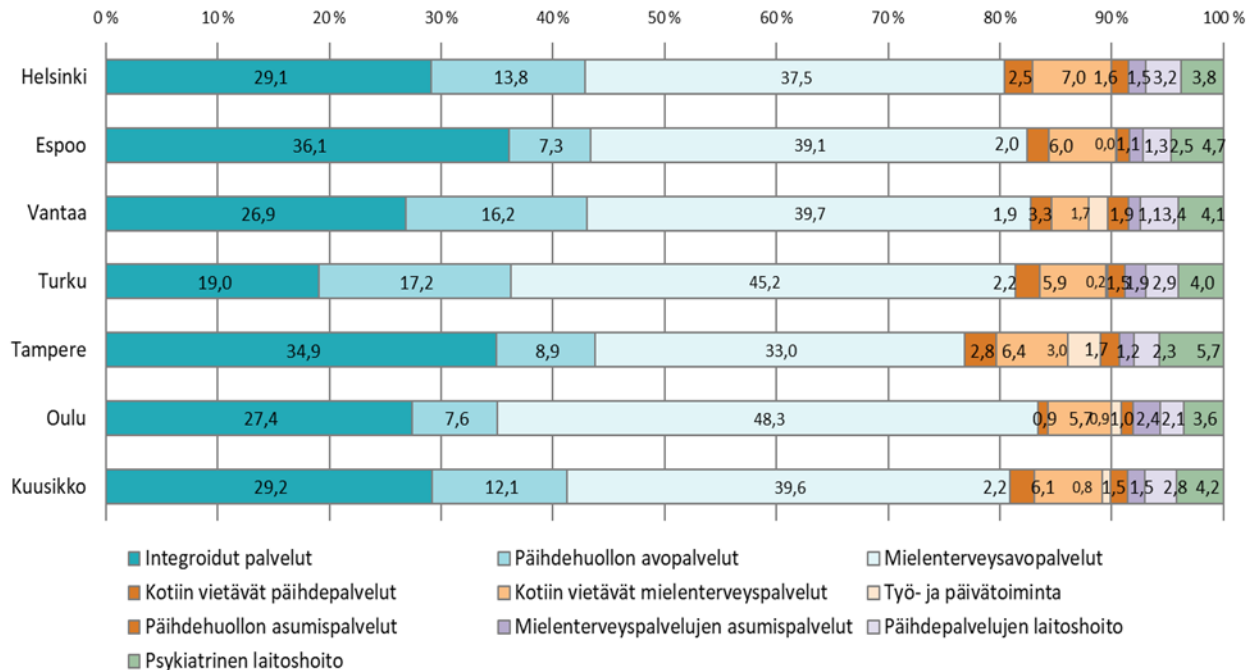
Kuuden suurimman kaupungin päihde- ja mielenterveyspalveluja sekä niiden kustannuksia tarkastellaan raportissa STM:n 'sote-tietopaketti' -raportointimallin mukaisesti kuudessa eri kategoriassa: integroidut palvelut, avopalvelut, kotiin vietävät palvelut, työ- ja päivätoiminta, asumispalvelut ja laitoshoido.

Integroidut palvelut sisältävät perustason mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä yhdistetyt mielenterveys- ja päihdepalvelut. Helsingin osalta integroituihin palveluihin sisältyvät matalan kynnyksen mielenterveyspalvelupisteet, terveysasemilla toimivat mielenterveys- ja päihdesairaanhoidajat sekä opiskeluterveydenhuollon ja lastensuojelun psykiatriset sairaanhoidajat. Näiden lisäksi integroituihin palveluihin on sisällytetty HIV+palvelukeskus, ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön yksikkö, järjestöavustukset sekä HUSin psykiatrian erikoisalan päivystys ja päihdepsykiatrisen erikoissairaanhoido.

Kotiin vietävissä palveluissa on raportoitu liikkuvat avohoitopalvelut, tukiasuminen ja tuettu asuminen. Sote-tietopaketti-määritelmän mukaisesta ns. päätökseen perustuvasta työ- ja päivätoiminnasta ei ole raportoitu tietoja Helsingin osalta.

5.2 Asiakkaat

Suurin osa kaikista päihde- ja mielenterveyspalveluja käyttäneistä asiakkaista asioi avopalveluissa. Suurimman yksittäisen osuuden muodostivat mielenterveysavopalvelujen asiakkaat, joita oli Helsingissä 37,5 % kaikista asiakkaista. Toiseksi suurin osuus asiakkaista asioi integroiduissa palveluissa, joita käytti Helsingissä 29,1 % asiakkaista. Päihdepalvelujen avopalvelujen asiakasmäärän osuus kaikista asiakkaista oli Helsingissä 13,8 %. Psykiatrisen laitoshoidon asiakasmäärän osuus kaikista asiakkaista oli Helsingissä alle kuutoskaupunkien tason ja pääkaupunkiseudun pienin eli 3,8 %.



Kuvio 13. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaiden osuudet (%) palveluittain vuonna 2021. Asiakasmäärät ovat suuntaa antavia, koska tietoja on kerätty eri tietojärjestelmistä. Ei sisällä anonyymeja asiakkaita

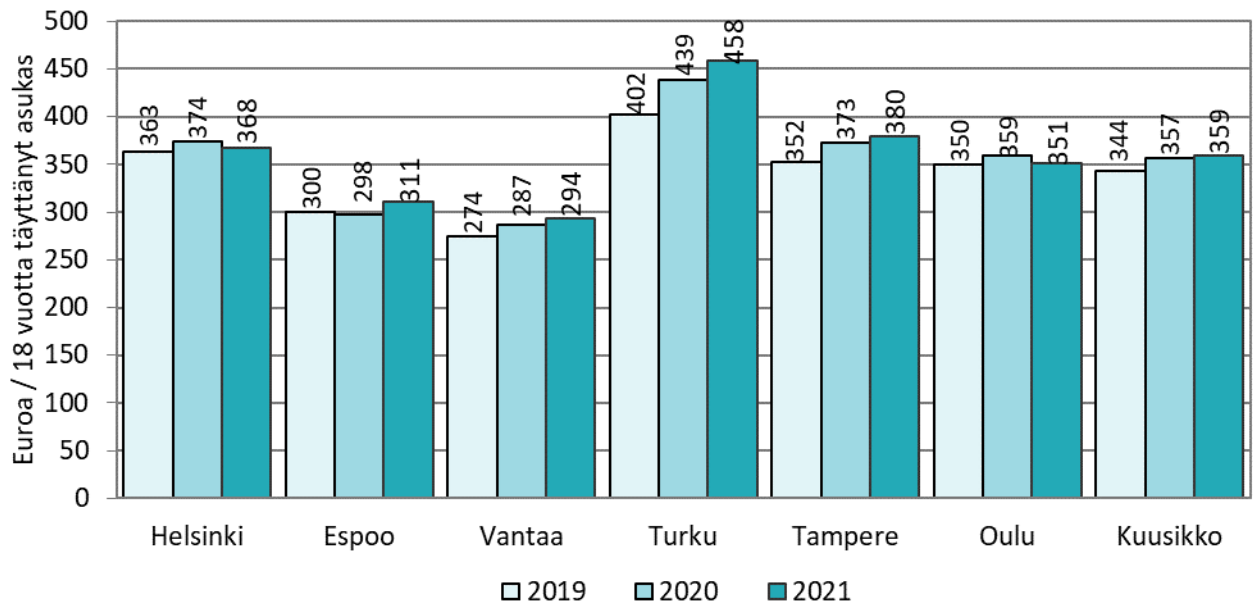
Helsingin kaupungin psykiatria- ja päihdepalvelujen toiminnan kehittämisen lähtökohtana on ollut tarjota asiakkaille toipumisorientaation mukaiset, avohoitopainotteiset ja yksilöllisesti suunnitellut palvelut. Mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmään on lisätty matalan kynnyksen palveluja, perustason palveluja, liikkuvia ja etsiviä palveluja, ryhmämuotoisia palveluja, digitaalisia palveluja sekä ryhmäpsykoterapiaa.

5.3 Kustannukset

Kuusikkokaupunkien tasolla päihde- ja mielenterveyspalvelujen deflatoidut kokonaiskustannukset nousivat 1,6 % vuosien 2020–2021 välillä. Kustannukset laskivat Helsingissä 1,6 % ja kasvoivat Vantaalla 3,7 % ja Espoossa 6,1 %.

Pääkaupunkiseudun kuntien päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden nousivat Espoossa ja Vantaalla, mutta laskivat Helsingissä edelliseen vuoteen

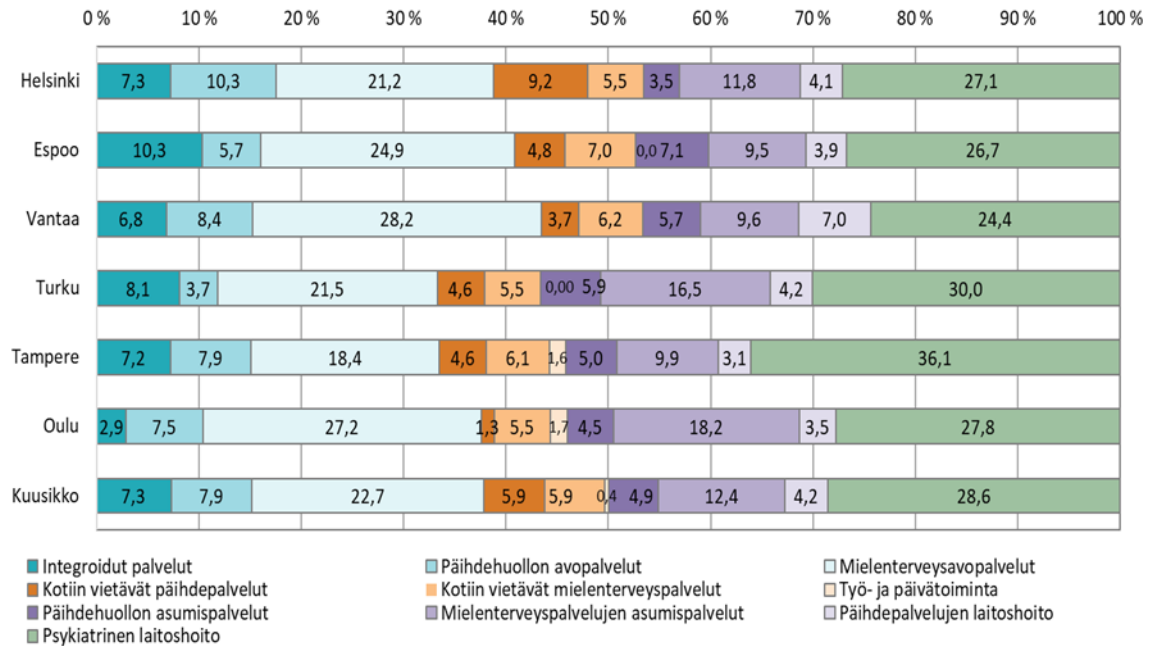
verrattuna. Vuonna 2021 Helsingin päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset olivat 368 euroa 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden ja yli kuusikkokaupunkien keskiarvon (359 euroa). Espoon ja Vantaan kustannukset alittivat keskiarvon. Helsingin korkeisiin kustannuksiin vaikuttaa muun muassa asunnottomien ja suonensisäisesti huumeita käyttävien palvelutarve.



Kuvio 14. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen deflatoidut kokonaiskustannukset 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden vuosina 2019–2021

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannusten suurin osuus kohdistuu psykiatrian laitoshoidon. Vuonna 2021 Helsingissä psykiatrian laitoshoidon osuus kustannuksista oli 27,1 % ja se ylitti Espoon ja Vantaan, mutta alitti kuusikkokaupunkien tason. Mielenterveysavopalvelujen kustannusten osuus oli Helsingissä pääkaupunkiseudun pienin (21,2 %) ja alitti kuusikkokaupunkien tason.

Päihdeavopalvelujen kustannusten osuus oli Helsingissä kaikkein suurin (10,3 %). Myös kotiin vietävien päihdepalvelujen kustannusten osuus oli Helsingissä kaikista vertailukaupungeista suurin (9,2 %). Helsingin päihdelaitoshoidon kustannusten osuus alitti kuusikkokaupunkien tason ja Vantaan, mutta ylitti Espoon.

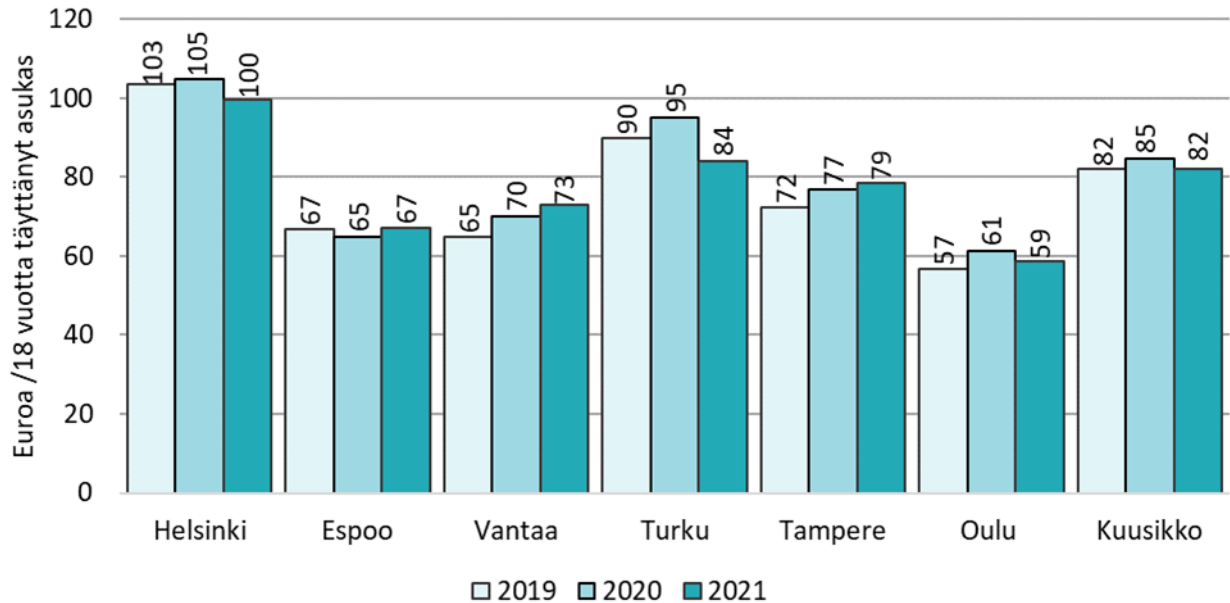


Kuvio 15. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannusten osuudet (%) palveluittain vuonna 2021.

5.3.1 Päihdepalvelujen kustannukset

Päihdepalvelujen deflatoidut kokonaiskustannukset laskivat vertailukaupungeissa 2,3 % edellisvuodesta. Helsingissä kustannukset laskivat 5,0 %. Kustannukset kasvoivat Vantaalla 5,2 % ja Espoossa 5,0 %.

Päihdepalvelujen kustannukset 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden olivat vertailtavissa kaupungeissa keskimäärin 82 euroa vuonna 2021. Helsingin kustannus oli 100 euroa, mikä oli kaikkein suurin. Espoossa vastaava kustannus 18 vuotta asukasta kohden oli 67 euroa ja Vantaalla 73 euroa.

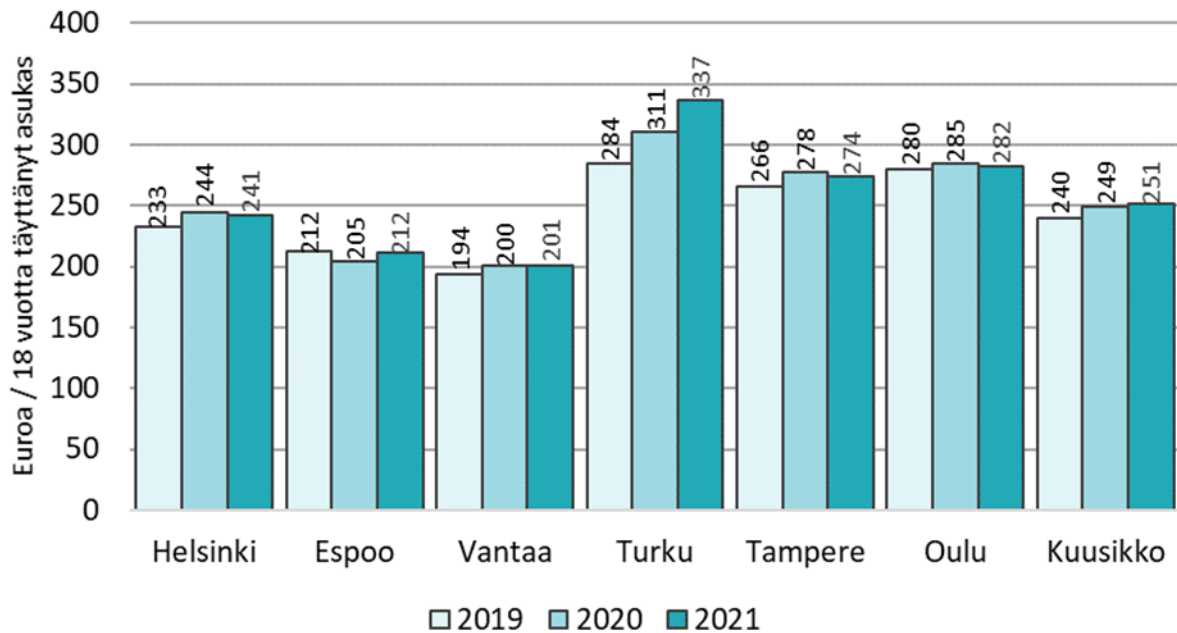


Kuvio 16. Päihdepalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden vuosina 2019–2021. Ei sisällä integroituja palveluja.

5.3.2 Mielenterveyspalvelujen kustannukset

Mielenterveyspalvelujen deflatoidut kokonaiskustannukset kasvoivat vertailukaupungeissa 1,8 % edellisvuodesta. Kustannukset laskivat Helsingissä 0,8 %. Kustannukset nousivat Vantaalla 1,4 % ja Espoossa 5,2 %.

Mielenterveyspalvelujen kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden olivat vertailtavissa kaupungeissa keskimäärin 251 euroa vuonna 2021. Helsingin kustannus oli alle keskiarvon 241 euroa, Espoossa vastaava kustannus oli 212 euroa ja Vantaalla 201 euroa. Vantaan mielenterveyspalvelujen kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden olivat vertailukaupunkien matalimmat.



Kuvio 17. Mielenterveyspalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttänyttä asukasta kohti vuosina 2019–2021. Ei sisällä integroituja palveluja.

5.4 Tulosten tulkintaa

Helsingin korkeita kustannuksia selittää asunnottomien ja suonensisäisesti huumeita käyttävien palvelutarve, jonka johdosta tilanne eroaa merkittävästi muista kuutoskaupungeista. Tulosten perusteella asunnottomuuden vähentämisessä ja poistamisessa on edetty myönteisesti ja kaupunkistrategian tavoitteiden mukaisesti. Vuonna 2023 ollaan saamassa 117 asumispalvelupaikkaa lisää.

6. Ikääntyneiden palvelut

6.1 Koronan vaikutukset

Koronapandemia vaikutti ikääntyneiden palvelujen toimintaan lähes koko vuoden 2021, sekä asiakasmääriin että suoritteisiin. Lyhytaikaishoidon ja päivätoiminnan hoitovuorokausien sekä avosairaanhoidon lääkärin vastaanottokäyntien määrän lasku jatkui vuonna 2021. Kotihoito toimi pääosin normaalisti pandemiasta huolimatta.

6.2 Apotin vaikutukset

Helsingissä otettiin vuoden 2021 huhtikuun lopussa käyttöön asiakastietojärjestelmä Apotti. Vuoden 2021 tilastotiedoissa on yhdistetty vanhan ja uuden asiakastietojärjestelmän tietoja. Kahden tilastojärjestelmän yhteensovittamisen vaikutuksia näkynee esimerkiksi kotihoidon

asiakasmäärässä, joka on laskenut poikkeuksellisen paljon, vaikka suoritteet eivät laskeneet samassa suhteessa.

6.3 Ikääntyneen väestön määrä

Vuoden 2021 lopussa Helsingin väestöstä 8,1 % oli täyttänyt 75 vuotta ja 2,2 % oli täyttänyt 85 vuotta. Helsingissä 75 vuotta täyttäneiden määrä on vuosina 2017–2021 kasvanut 17,8 % (8 058 henkilöä) ja 85 vuotta täyttäneiden 5,4 % (734 henkilöä). Erityisesti yli 75 vuotta täyttäneiden määrä on viidessä vuodessa kasvanut runsaasti niin Espoossa ja Vantaalla kuin Helsingissäkin, Helsingissä kasvuvauhti on ollut Espoota ja Vantaata hitaampaa. Helsingissä oli 65, 75 ja 85 vuotta täyttäneitä koko väestömäärään suhteutettuna Espoota ja Vantaata enemmän.

Kuusikkovertailussa esitetään 75 vuotta täyttäneistä ikävakioituja lukuja, mikäli mahdollista, koska se lisää kaupunkien välistä vertailtavuutta. Ikävakioituja lukuja ei esitetä 85 vuotta täyttäneistä, koska 85 vuotta täyttäneet pitäisi ikävakioida 95 vuotta täyttäneisiin eikä tätä ikäryhmää ole erikseen tarkasteltu Kuusikko-raportissa.

Taulukko 15. Vanhusväestön määrän muutos 2017-2021 ja osuus, % kunnan väestöstä 2020 (suluissa vuosi 2020)

	Helsinki	Espoo	Vantaa
65 vuotta täyttäneet, %	17,6 (17,4)	15,2 (15,0)	15,7 (15,5)
75 vuotta täyttäneet, %	8,1 (7,7)	6,7 (6,3)	6,8 (6,4)
85 vuotta täyttäneet, %	2,2 (2,1)	1,6 (1,5)	1,5 (1,4)
65 vuotta täyttäneet, muutos 2017-2021, %	7,0 (7,8)	12,0 (13,3)	10,8 (12,1)
75 vuotta täyttäneet, muutos 2017-2021, %	17,8 (13,0)	29,5 (23,8)	28,0 (22,2)
85 vuotta täyttäneet, muutos 2017-2021, %	5,4 (6,9)	18,3 (17,2)	26,2 (26,8)

6.4 Palvelujen käyttö suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön vuonna 2021

Espoossa 75 vuotta täyttänyt väestö käytti (poikkileikkaustieto joulukuun 2021) Kuusikko-raporteissa seurattuja sosiaali- ja terveystalvuuja hiukan vähemmän kuin saman ikäiset Helsingissä ja Vantaalla. Helsingissä 18,7 % tästä ikäryhmästä käytti sosiaali- ja terveystalvuuja, vastaava luku oli Espoossa 17,6 % ja Vantaalla 19,0 %. Kaikissa kolmessa kaupungissa 75 vuotta täyttäneiden käyttäjien osuus on laskenut, Helsingissä eniten 1,5, prosenttiyksikköä, Espoossa vähiten 0,2 prosenttiyksikköä, Vantaalla 0,8 prosenttiyksikköä vuodesta 2020. Palvelujen käyttö yli kaksinkertaistuu siirryttäessä 75 vuotta täyttäneistä 85 vuotta täyttäneisiin.

Säännöllisen kotihoidon peittävyys joulukuussa 2021 oli Helsingissä suurempi sekä 75 vuotta täyttäneiden kohdalla (8,7 %) että 85 vuotta täyttäneiden kohdalla (18 %) verrattuna Espooseen (7,5 % ja 17,1 %) ja Vantaaseen (6,7 % ja 14,7 %). Vantaalla keskiraskas palveluasuminen korvannee osittain kotihoidon tarvetta. Helsingissä tehostetussa palveluasumisessa sekä 75 että 85 vuotta täyttäneiden osuus oli pienempi kuin Espoossa ja Vantaalla.

Ympäri vuorokautisten asumispalvelujen, tarkoittaen sekä tehostettua palveluasumista että vanhainkotihoitoa, peittävyys 75 vuotta täyttäneillä oli korkeinta Vantaalla, 7,9 %. Espoossa peittävyys oli 6,7 ja Helsingissä 6,8 %. Peittävyys nousi edellisestä vuodesta Vantaalla ja laski Espoossa ja Helsingissä. Ympäri vuorokautisissa asumispalveluissa oli 85 vuotta täyttäneistä Helsingissä 14,8 %, Espoossa 16 % ja Vantaalla 16,3 %. Edelliseen vuoteen verrattuna peittävyys on laskenut Helsingissä eniten, Espoossa hiukan ja Vantaalla pysynyt ennallaan.

Taulukko 16. Palveluja käyttäneiden 75 (ikävakioitu) ja 85 (ikävakioimaton) vuotta täyttäneiden osuudet palveluittain suhteessa vastaavan ikäiseen väestöön joulukuussa 2021

Palvelu / Ikäryhmä	Helsinki		Espoo		Vantaa	
	75+	85+	75+	85+	75+	85+
Säännöllinen kotihoito	8,7	18,0	7,5	17,1	6,7	14,7
Tehostettu palveluasuminen	5,6	12,3	6,5	15,5	7,2	15,8
Vanhainkoti	1,2	2,5	0,2	0,5	0,2	0,5
Keskiraskas palveluasuminen	0	0	0	0	1,4	2,5
Omaishoidon tuki 31.12.2021	2,0	3,1	2,4	3,5	2,1	2,9
Terveyskeskus: lyhyt- ja pitkäaikainen hoito yht.	0,9	2,0	0,7	1,7	1,3	2,8
Erikoissairaanhoito	0,2	0,4	0,2	0,4	0,0	0,0
Asiakasosuus yhteensä	18,7	38,4	17,6	38,6	19,0	39,3

6.5 Asiakasmäärät ja suoritteet

Helsingin, Espoon ja Vantaan kotihoidon, tehostetun palveluasumisen ja vanhainkotihoitoon ikävakioimattomat 75 vuotta täyttäneiden asiakasmäärät ja suorit tiedot esitetään taulukossa 17. Helsingin kotihoidon asiakasmäärät laskivat vuonna 2021, Espoossa ja Vantalla asiakasmäärät olivat edellisen vuoden tasolla. Helsingin asiakasmäärää voivat selittää kahden eri asiakastietojärjestelmän yhteensovittamisen ongelmat, mutta todennäköisesti asiakasmäärät myös laskivat.

Kotihoidon suoritteet (pääasiassa käynnit) vähenivät hieman Helsingissä ja Vantaalla, mutta kasvoivat Espoossa. Tehostetun palveluasumisen asiakasmäärä kasvoi kaikissa kolmessa kaupungissa. Hoitovuorokausien määrä laski Helsingissä toisin kuin Espoossa ja Vantaalla. Vanhainkotihoitoon asiakasmäärä laski edelleen ja vanhainkotihoitossa näiden kaupunkien asiakasmäärät ja suoritteet ovat kehittyneet samaan suuntaan: palveluasumisen nousseet ja vanhainkotihoitoon laskeneet.

Taulukko 17. Helsingin, Espoon ja Vantaan kotihoidon, tehostetun palveluasumisen ja vanhainkotihoitoon ikävakiomattomat 75 vuotta täyttäneiden asiakasmäärät ja suoritiedot 2020 - 2021

75 vuotta täyttäneet		Ikävakiomattomat			
		Helsinki	Espoo	Vantaa	
Kotihoito	Asiakkaat	2021	4682	1429	1028
		2020	4922	1278	1031
	Suoritteet	2021	2 303 371	901 546	405 414
	käynnit	2020	2 309 004	879 275	390 359
Tehostettu palveluasuminen*	Asiakkaat	2021	3 003	1 236	1 095
		2020	2 835	1 197	1 011
	Suoritteet	2021	1 037 014	454 839	395 842
	Vrk	2020	1 076 741	436 028	384 943
Vanhainkoti*	Asiakkaat	2021	638	46	34
		2020	903	..	47
	Suoritteet	2021	276 509	14 229	14 456
	Vrk	2020	332 901	12 749	17 284

* lyhyt- ja pitkäaikainen

Asiakastiedot: Asiakkaat 31.12. paitsi kotihoito joulukuussa.

Suoritteet koko vuodelta.

6.6 Kustannukset

6.6.1 Kokonaiskustannukset

Vuoden 2021 kustannuksissa ei ole mukana koronakustannuksia, jotka olivat mukana vuoden 2020 kustannuksissa. Kuusikko-raporteissa seurattujen 65 vuotta täyttäneiden sosiaali- ja terveystalv palvelujen ikävakiomattomat deflatoidut kokonaiskustannukset edelliseen vuoteen verrattuna nousivat Helsingissä 2,4 % ja Vantaalla 6,5 %. Espoossa kyseiset kustannukset laskivat 5,3 %.

Ikävakiomattomat deflatoidut kokonaiskustannukset 75 vuotta täyttäneiden palveluissa nousivat Helsingissä 2,8 % ja Vantaalla 9,9 %. Espoossa kustannukset laskivat 1,4 %. Helsingissä kokonaiskustannukset olivat noin 606 miljoonaa euroa, Espoossa noin 194 miljoonaa euroa ja Vantaalla noin 163 miljoonaa euroa. 85 vuotta täyttäneiden ikävakiomattomat deflatoidut

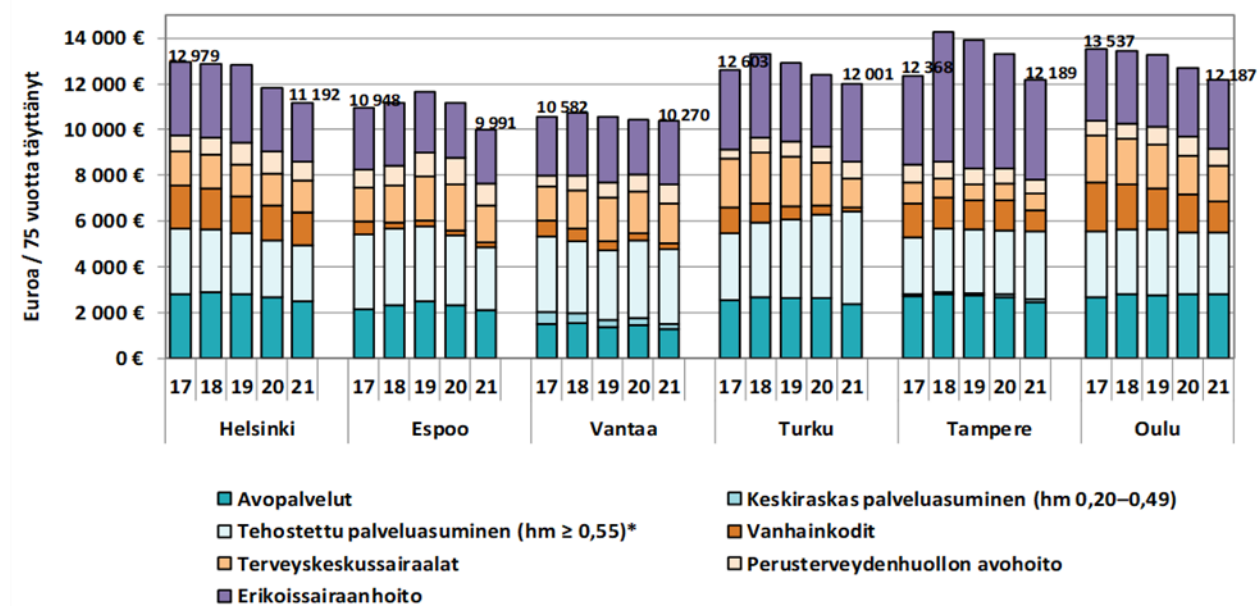
kokonaiskustannukset nousivat Helsingissä 3,5 % ja Vantaalla 12,6 %. Espoossa ikäryhmän kustannukset laskivat 1,5 % vuodesta 2020. Näiden kolmen ikäryhmän sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaiskustannukset siis nousivat Helsingissä ja Vantaalla vuodesta 2020, sen sijaan Espoossa ne hiukan laskivat.

6.6.2 Asukaskohtaiset kustannukset 75-vuotiaiden ikäryhmässä

Kuusikko-raportissa ei raportoida asiakaskohtaisia kustannuksia, vaan asukaskohtaisia kustannuksia. Vuoden 2021 kustannuksissa ei ole mukana koronakustannuksia, jotka olivat mukana vuoden 2020 kustannuksissa.

Helsingin 75 vuotta täyttäneiden deflatoidut ikävakioidut asukaskohtaiset kustannukset laskivat edellisestä vuodesta noin viidellä prosentilla. Deflatoitu ikävakioitu kustannus 75-vuotiasta asukasta kohden oli Helsingissä 11 192 euroa/asukas (11 399 euroa/asukas vuonna 2020). Espoossa deflatoitu ikävakioitu asukaskohtainen kustannus laski noin 10 % ja Vantaalla noin kaksi % vuodesta 2020.

Helsingin ikävakioidut deflatoidut asukaskohtaiset kustannukset olivat korkeammat kuin Espoon ja Vantaan vastaavat kustannukset. Tätä eroa selittävät mm. Helsingin avopalvelujen (kotihoito, päivätoiminta, omaishoidon tuki) suurempi palvelujen peittävyys ja vanhainkotihoidon muita pääkaupunkiseudun kaupunkeja korkeammat kustannukset sekä väestön ikärakenteen erot.



Kuvio 18. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kustannukset 75 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti 2017–2021 (ikävakioitu, vuoden 2021 arvossa). Lähde: Kuusikko-raportti 2021

6.6.3 Palvelukohtaiset kustannukset 75 vuotta täyttäneillä suhteutettuna saman ikäisen väestöön

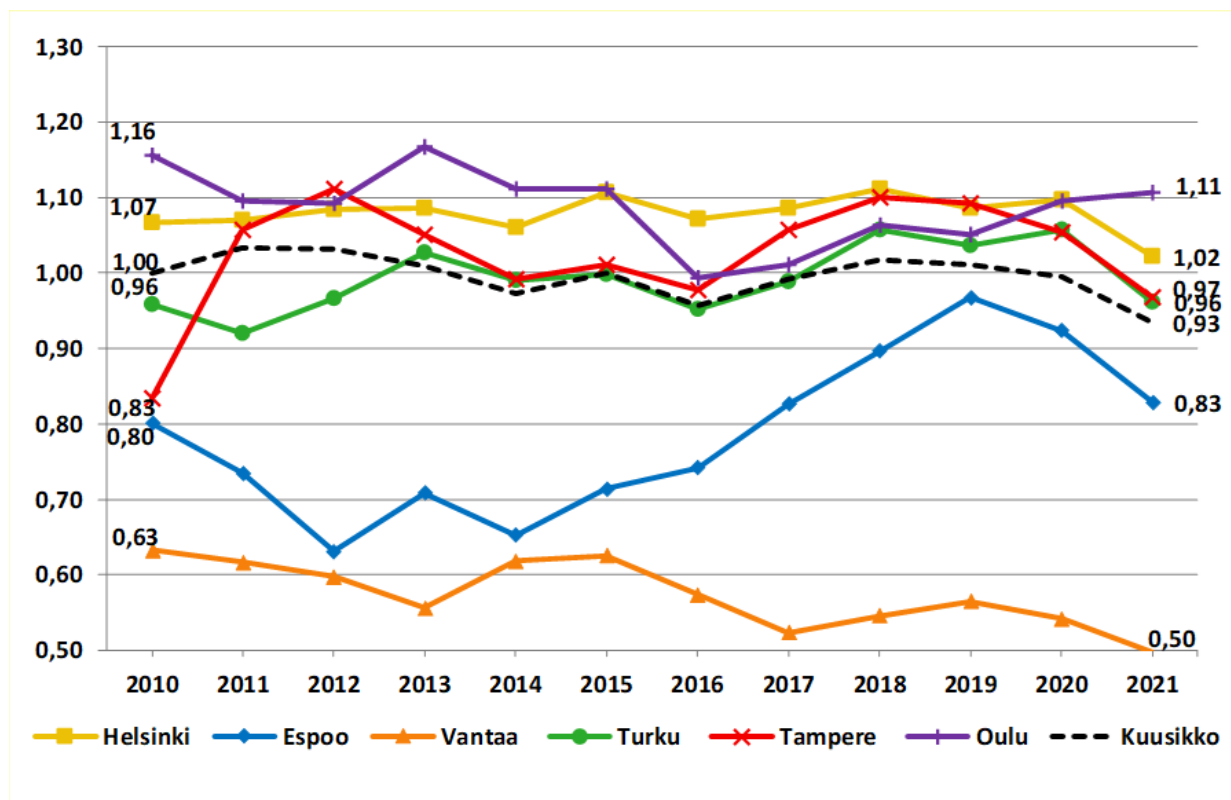
Palvelukohtaisista kokonaiskustannuksista ei raportista ole saatavissa ikävakiotua tietoa, sen sijaan palvelukohtaisista asukaskohtaisista kustannuksista tiedossa on myös ikävakioidut kustannukset.

Palvelujen kokonaiskustannusten vertailu pääkaupunkiseudun kaupunkien kanssa ei näin ollen ota huomioon kaupunkien erilaista ikärakennetta, mutta antaa muuten tietoa palvelun kustannusten kehityksen suunnasta pääkaupunkiseudun kaupungeissa.

Tässä on nostettu esille volyymeiltaan suurimmat palvelut kotihoito, palveluasuminen ja vanhainkotihoito.

Kotihoito

Kotihoidon 75 vuotta täyttäneiden ikävakioidut deflatoidut kokonaiskustannukset pysyivät kutakuinkin ennallaan edelliseen vuoteen verrattuna Helsingissä ja Vantaalla. Nousua, ilman koronakustannuksia, oli Helsingissä 0,3 % Vantaalla yksi prosentti. Espoossa kokonaiskustannukset laskivat 2,3 %.



Kuvio 19. Kotihoidon 75 vuotta täyttäneiden ikävakioidut asukaskohtaisten kustannusten kehitys Kuusikossa vuosina 2010-2021 (1,00 = Kuusikon keskiarvo vuonna 2010, vuoden 2021 rahan arvossa). Lähde: Kuusikko-raportti 2021

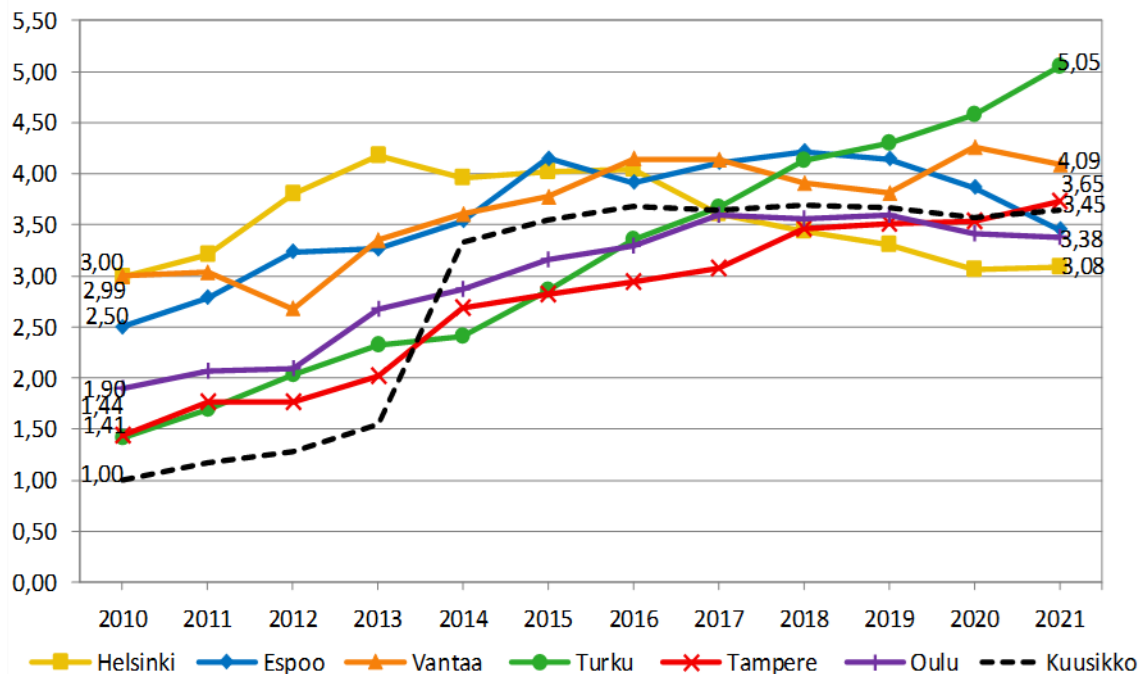
Helsingin kotihoidon 75 vuotta täyttäneiden asukaskohtaiset ikävakioidut kustannukset olivat pääkaupunkiseudun korkeimmat 2 193 euroa/asukas (2020: 2 263 euroa/asukas). Espoossa vastaava kustannus oli 1 779 euroa/asukas (2020: 1 905 euroa/asukas) ja Vantaalla 1 067 (2020: 1 118 euroa/asukas). Helsingin ja Oulun kotihoidon asukaskohtainen ikävakioidut kustannukset olivat Kuusikko-kunnista korkeimmat.

Vuonna 2021 käyntikohtainen deflatoitu kustannus oli Vantaalla 40,9 euroa (2020 41,2), Espoossa 44,0 euroa (2020 42,9) ja Helsingissä euroa 52,5 euroa (2020 49,4). Helsingin kotihoidon kustannusten nousua selittää muun muassa työvoimapulasta johtuva sijaistyövoiman käytön aiheuttamat lisäkustannukset. Kotihoidon käynnin kustannukset laskivat Vantaalla, nousivat Espoossa ja Helsingissä verrattuna edelliseen vuoteen.

Tehostettu palveluasumien

Tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneiden ikävakioidut deflatoidut kokonaiskustannukset nousivat Helsingissä edellisestä vuodesta 7,1 %, Vantaalla 6,9 %, mutta laskivat Espoossa 1,2 %.

Asukaskohtaiset 75 vuotta täyttäneiden tehostetun palveluasumisen ikävakioidut kustannukset olivat Helsingissä naapurikuntia matalammat, 2 462 (2 354) euroa, Espoossa kustannukset olivat 2 756 (2 967) euroa ja Vantaalla 3 267 (3 269) euroa asukasta kohti. Suluissa vuoden 2020 asukaskohtaiset kustannukset. Helsingin tehostetun palveluasumisen ikävakioidut asukaskohtaisten kustannusten vuodesta 2016 jatkunut lasku kääntyi nousuun. Vuodesta 2020 kustannusnousu oli Helsingissä 4,5 %, Espoossa kustannukset laskivat ja Vantaalla pysyivät ennallaan. Tehostetun palveluasumisen asiakasmäärä nousi edellisestä vuodesta noin sadalla ja peittävyys vastaavasta ikäluokasta (31.12.) 0,6 %.



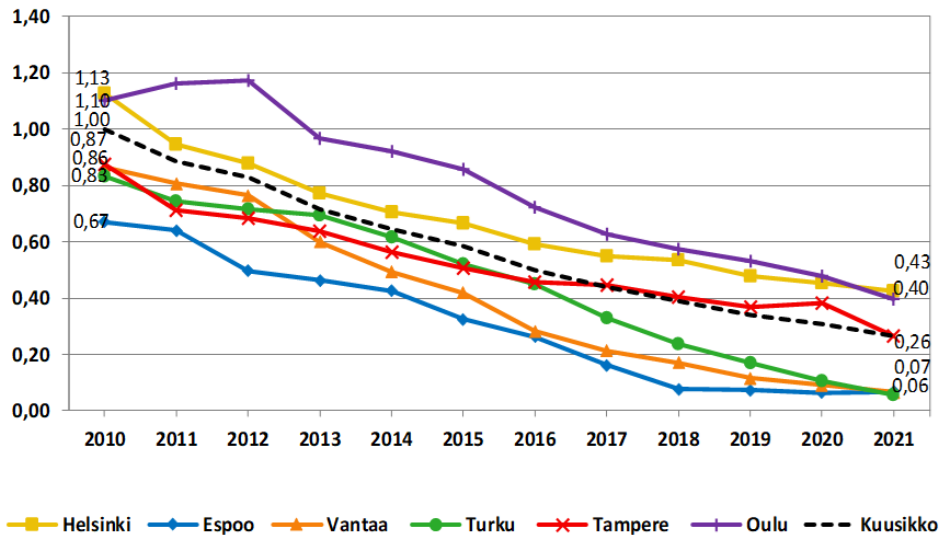
Kuvio 20. Tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneiden ikävakioidut asukaskohtaisten kustannusten kehitys Kuusikossa vuosina 2010–2021 (1,00 = Kuusikon keskiarvo vuonna 2010, vuoden 2021 rahan arvossa)

Vanhainkotihoidon

Vanhainkotihoidon on ollut melko marginaalinen hoitomuoto jo vuosia. Tätä selittää valtakunnallinen ja kaupunkistrateginen tavoite asumispalvelujen palvelurakenteessa kohti palveluasumista. Espoossa ja Vantaalla vanhainkotihoidon oli vain 0,2 prosentilla, Helsingissä 1,2 prosentilla. Helsingissä laskua edellisestä vuodesta oli 0,6 prosenttiyksikköä.

Vanhainkotihoidon 75 vuotta täyttäneiden ikävakioidut kokonaiskustannukset pysyivät edellisen vuoden tasolla, kun ei oteta huomioon koronakustannuksia. Vanhainkotihoidon ikävakioidut asukaskohtaiset kustannukset olivat matalimmat Vantaalla 226 euroa. Vastaavat

kustannukset olivat Espoossa 230 euroa ja Helsingissä 1 436 euroa. Vantaalla kustannukset laskivat 16,3 % ja Espoossa nousivat 14,4 %. Vantaan ja Espoon pienessä volyymissä pienikin muutos saa aikaan ison prosentuaalisen muutoksen. Helsingissä asumispalvelujen yhteenlasketuista ikävakiomattomista kustannuksista vanhainkotihoitoon osuus oli 37 %.



Kuvio 21: Vanhainkotihoitoon 75 vuotta täyttäneiden ikävakioidujen asukaskohtaisten kustannusten kehitys Kuusikossa 2010–2021 (1,00 = Kuusikon keskiarvo vuonna 2010, vuoden 2021 rahan arvossa)

6.7 Tulosten tulkintaa

Tulokset osoittavat kustannusten nousua edellisiin vuosiin verrattuna. Tähän on osaltaan syynä henkilöstöpulasta johtunut runsas vuokratyövoiman käyttö. Henkilöstöpula on myös lisännyt asiakaspalvelujen ostoja kotihoitossa. Ja henkilöstöpulan takia oma henkilöstö on tehnyt paljon tuplavuoroja sekä lisä- ja ylityötä. Kustannuksia on lisännyt myös tehostetussa palveluasumisessa toteutettu lakisääteinen henkilöstömitoituksen nosto. Kotihoidon asiakasmäärän laskuun vaikuttanee osaltaan kotihoidon myöntämisen perusteet ja palvelutarpeen arvioinnin täsmentyminen, joiden seurauksena asiakkaille on löytynyt muita palveluja kotihoitoon sijaan.

LÄHTEET

Valtakunnallisten Kuusikko-työryhmien raportit vuodelta 2021, linkit:

[Vammaisten palvelut](#)

[Aikuissosiaalityö](#)

[Toimeentulotuki](#)

[Lastensuojelu](#)

[Päihde- ja mielenterveyspalvelut](#)

[Vanhusten palvelut](#)

[Visuaalinen koosteraportti](#)